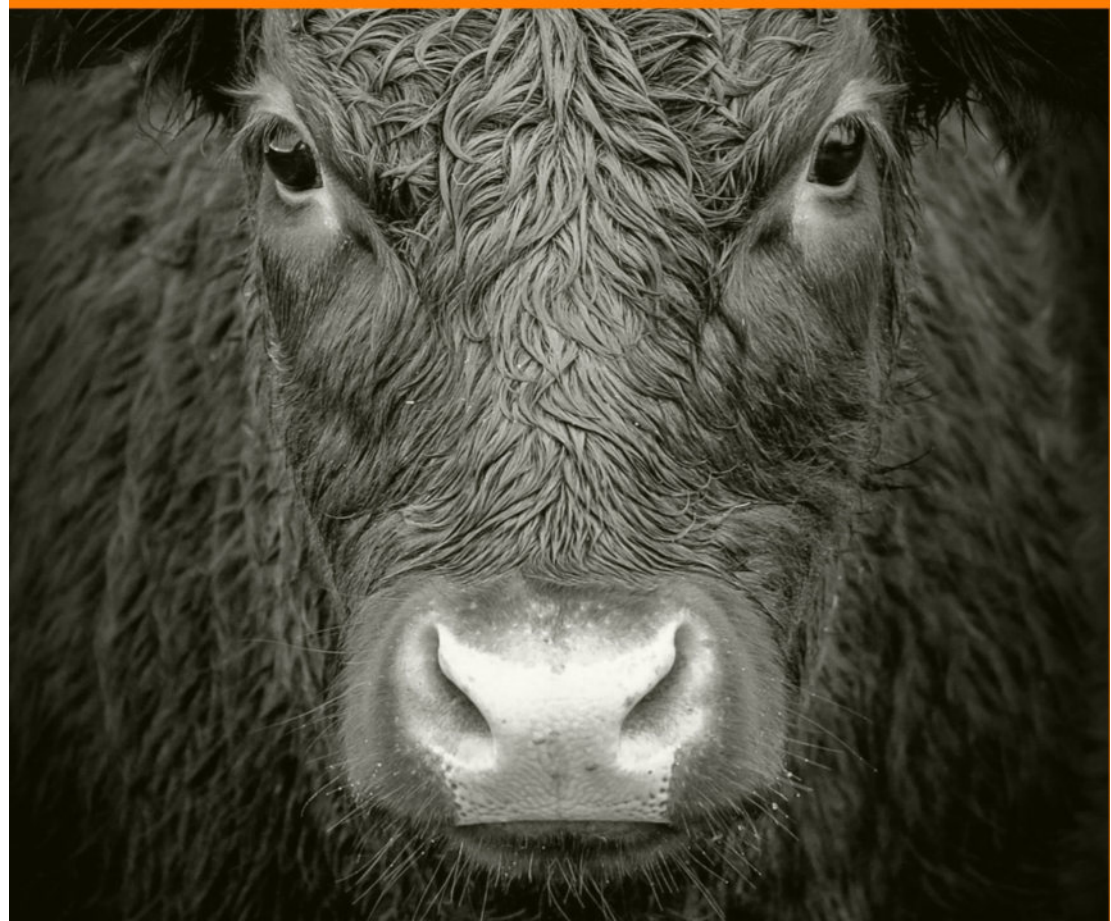

RYSAVÁ JALOVICA

MARTIN KUKUČÍN

RYSAVÁ JALOVICA

MARTIN KUKUČÍN

eknizky.sk

Rysavá jalovica by Martin Kukučín is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

1	1
2	5
3	13
4	17
5	19
6	27
7	35

1

„Starý, pozor na kapce, aby si ich nepotratil; na cukor, kávu, med, bryndzu, mak, piepor, papriku, olej a sviečky nezabudni. A nechže sa ti hrnčeky nepobijú!“ volala Eva za svojím mužom Adamom Krtom, ktorý práve poberal sa na jarmok, aby zaopatril domácnosť týmito maličkosťami.

„Nezabudnem, starká, nič, ani mak. O, ja kúpim všetko, keby som len mal dobrú trž na kapce.“

„Nezabudneš, horký nezabudneš! Najtiaz ti trochu obliznúť, nebudeš ani vedieť, či si. Keby ja tak s tebou šla, nerečiem, že by sa nevykonalo, ale...“

„Šla, šla! Obidvaja budeme krky lámať v tom stisku? Či sa ti to ešte toľme žiada? Na, vezmi kapce a choď si ich ty predávať, a ja zostanem doma, na pokoji.“

No Krt nemyslel to dopravy, veď ako by opustil jarmoček, ktorý už oddávna túžobne čaká, a síce preto, že doma je ani v putách. Žena dohliada naň sťa na papľuha, takže Adam Krt nikdy si nemôže kopytkom vyhodiť. Nuž či potom div, keď spod ženinej ferule ťahá sa na jarmok!

Na chrbte má priviazanú tanistru; v nej pokladené kapce, jančiarky a papuče, ktoré on na hotové našil a teraz ich ide predávať. Do tanistry utarsoval to tak, že každý pár zošil hrubou dratvou, aby sa spolu držal. Krt je síce gazda, ale v zime šijáva z valaského súkna obuv pre dedinčanov. A to je veľmi ľahká robota. Na merťuk nemusí sa veľmi dbať, lebo kapec čím je väčší, tým lepší; nemusí byť ani veľký výber v kopytách, veď i sám Krt má len tri. Jedno malé pre nevesty, čo majú malé nôžky; druhé veľké pre chlapov, ktorí potrebujú kapce ako vahany, aby mohli z pece do nich skočiť. Tretie je ani malé ani veľké, ale len také stredné.

Kopytá si Krt urobil sám, a to z bukového dreva, a nech by ním do starej vyhodil, iste by mala čo niesť. Ale on je poslušný manžel; ženu slúcha, ako pánboh prikázal, má pred ňou veľký rešpekt. On nikdy nesprotiví sa jej, ale slúcha ju pobožne, a čo mu hneď rozkáže, aby vypil o jednu skleničku menej.

Ale sa preto nesmejte na ňom! Čo on zarobí, to jeho žena uschová, ukladajúc tak babku k babce, aby z toho boli kapce. Čo raz vpadne do ženinho truhlového priečinka, to Krt nevymodlíka stade, a čo by ju tri dni prosil. Ešte keď si pýta od nej tri grajciare na dohán, to mu dá; ale ak by chcel ešte tri na ten

2 Rysavá jalovica

nejaký nápoj, to nevydrie od nej ani do súdneho dňa. Ale Krt preto nenie nikdy bez groša; on si spomáha tak, že pri oddávaní každej roboty stiahne potajomky dva-tri grajciariky a s tými si pomaly gazduje. Keď žena vystíha nedoplatok u neho, lebo sa jej obdržaný zárobok máli, on do tých čias vzdychá a v prsia sa bije, kým mu neuverí, že spustil tri alebo štyri grajciare z ujednanej ceny.

Jarmoky pre Krta nemajú žiaden pôvab a príťažlivosť, keď Eva stojí mu tam vždy za chrbtom, odberajúc utŕžené peniaze. Ale dnes je v Mrhanove jarmoček, a to je pravý jarmok pre smädnú dušičku Krtovu, lebo Eva nemôže ísť s ním. Onedlho budú Vianoce, Krtuľa voľky-nevoľky musí ostať doma, aby izbu vybielila a na nastávajúce sviatky náležite vyriadila. No a keď Krt ide na jarmoček sám, to akoby rybu pustil do vody alebo capa do záhrady. On oddávna robí si chuť, ako si tam vypije rozolišu, sladkého ani číry, čistý med, a ako zgazduje pár šestákov pre neistú budúcnosť.

Hoci Eva ani po iné roky nechodievala na jarmoček, predsa dnes ťažko jej padá zostať doma, lebo v mužovej tanistre je aj päťdesiatka, za ktorú má kúpiť kravu.

Krt je celý uveličený nad svojou dobrou ženou. On ani netušil, že by u nej toľký groš mohol byť. Akože by ju neposlúchal? Či jeho vyschnuté hrdlo by kedy zhonobilo toľkú sumu? Oj, nikdy, a čo by bol pre celý regiment navyšival kapcov! Koľko ráz žena priložila po šestáčiku, až z toho päťdesiatka narástla! Už takto rok mala štyri desiatky, jednu piatku a tri zľatky, lebo drobné hneď premieňala na bankovky. Veď července a tie šestáky sú okrúhle a tak chytro sa rozkotúľajú, že človek ani sa nenazdá, len keď je mesiac prázdny. Keby Krt bol zavoňal toľkéto peniaze u ženy, iste by ju bol vše do tých čias unúval o olovrant, kým by mu nebola dala z nich pár grajciarov. No takto jej uveril, keď sa mu zaverala, že nemá ani grajciara, a stiahol smädný hrtan na užšie, aby ho toľko neznepokojoval.

Krtuľa už vlani bola by sa za nejakou kravou na jarmok vybrala, ale tu prišlo jej zaplatiť osem zlatých porcie; zostalo jej teda len rovných štyridsať. A za to nedostane sa dobrá krava. Zviazala teda mesiac dotuha, aby sa desiatky nerozleteli. A nerozleteli sa. Ba teraz v jeseň prišla k nim ešte jedna, takže Krtuľa mohla dnes mužovi dať celú novú-novučičkú päťdesiatku, takú ako lopár.

Krt dosiaľ ešte nikdy nemal razom toľkoto peňazí! Ani so ženou nedostal toľký výplatok. Rátal v hlave, koľko skleničiek rozolišu by dostal za tento papierik. Hej, iste toľko, že aj mlynské kolo pohlo by sa od neho. A koľko

kapcov by musel ušiť za päťdesiatku; iste zahatil by nimi mlynárovu vodu. Krt nevie, čo má robiť od radosti. Ach, toľkú radosť musí zapiť, to už ani inak nejde! No Eva hneď uhádla, za čím piští vysušená dušička mužova. Zohriala mu na cestu sladkého, až mu srdce v rozkoši plávalo. No pred pitím musel sľúbiť, že nikde nebude dneska unúvať krčmárov a že celkom triezvy príde z jarmoku. Darmo je, Krt čo sľúbil, chcel i splniť, a preto doma chlipkal si svedomite, aby inde nemusel.

Takto posilnený pobral sa na cestu. Kapce, ktoré nespratali sa do tanistry, sárami zbodnuté prevesil na ohromnú čugaňu a túto založil na plece, zaberá na jarmok. Jeho čierne očičká, aj inak dosť malé, od užitého nápoja ešte väčšmi sa zúžili a blyštali ani u opravdivého krta, čo pod zemou ryje. Na ušiach stiahnutá veľká čapica, že iba koniec jeho dlhého, chudého nosa spod nej vykukuje. Krt, hoci nebol ešte starý, predsa nemal ani jeden zub. Zalanským jeden zderavený ho bolel; akási stará baba poradila mu, aby si naň priložil liadok. Krt slúchol dobrú radu. A deravý zub nikdy ho viac nebolel, lebo vypadol, s ním šli aj všetky zdravé. Od tých čias má od zubov pokoj.

Na rukách má hrubé pletené rukavice o dvoch palúchoch. Jeden z nich je pre hrubý palec, druhý ale pre ostatné štyri. Pravou rukou drží čugaňu na pleci, ľavou sa zaháňa a vesluje v povetrí, až sa na tanistre prevesená halienka ometá z boka na bok. Jeho chôdza je taká, akoby pravou nohou stúpá na stolček a ľavou do jamky; lebo pravá bola asi o dva palce dlhšia než nebožiatko ľavá, preto sa musel zahadzovať v chôdzi.

A tak sádzal dlhé kroky, tu i tu podhodiac na chrbát tanistru, priviazanú na prsiach frumbiami v jeden uzol zviazanými. Žena vložila do nej i veľký poplanok, upečený na tvrdo, nie po chuti bezzubému Krtovi.

Z Adamoviec už všetci jarmočníci odišli, preto Krt musí ísť osamote. Zamrznutý sneh vrzdí mu pod nohami a striebristá osuhel' sadá mu na neoholenú tvár a chlpatú čapicu. Dlhý nos, mrazom doštipaný, očervenel ani pivónia na Turice.

2

Jarmok sa koná v Mrhanove. Mrhanovo je inak dedina, ale má rínok a vežu s veľkými hodinami. Teda nemenujte Mrhanovo dedinou, lebo slávny magistrát vás zaprosuje. Kde sú na veži, a to ešte toľké hodiny ako na mrhanovskej, tam nemožno, aby to bola dedina. To i slepý musí nahliadnuť. Aké sú tie hodiny zdnuka, neznám; zvonku by boli dosť dobré, len ruky sú oslabené na nich. V Mrhanove niet síce blázna, čo by šiel ruky potíkať; no keď silnejší vietor zafučí, kratšia pohne sa aj o dve hodiny ďalej. To je niekedy aj nepríjemné a má špatné následky. Napríklad ako vlni na Ondreja sa bolo stalo.

Pán richtár mrhanovský držal vtedy obar, a ako sa to v Mrhanove svedčí, povolal naň celý magistrát s pánom notárom v čele. Pani richtárka od božieho rána bola ani na kolečku; tu jaternice, tu zas klobásky obstarávať, a najhlavnejšie: hostinu pre slávny magistrát chystať. Ako sa stalo, ako nie, dosť na tom, opozdili sa s robotou, takže obar nebol by sa mohol v určenú hodinu vydržiavať. Pán richtár bol celý zjašený, nahnevaný, troch žobrajúcich vandrovných vyhnal zo svojho domu. Vošiel do kuchyne, chcejúc žene pomáhať. Vzal si na starosť jaternice. Tam na korýtku boli uvarené omastené krúpy, ktorými sa mali nadievať. Pán richtár sa chytil do toho a šlo mu to od ruky omnoho lepšie než písanie nejakej inštancie. Ale čože: nezvyčajný kuchárskemu remeslu, zabudol krúpy osoliť, ba nedal do nich ani majoránu ani piepru. Pani richtárka zas behala z izby do kuchyne; v tom vrtení skrútil sa jej okrúhly čepiec, takže čo mala mať v tyle, to mala na čele. Veľká mašľa, čo mala byť nad samým čelom, bola obrátená k tylu. Mäsiar sa tiež náhlil s klobásami. A náhlivá robota nebýva vraj dobrá. Tak i on v tej trme–vrme dve jaternice nadel miesto krúp mäsom. Vôbec všetci v dome behali ako bez hlavy: šesť hodín je čochvíľa tu, hostina sa má započat', a na stole a pekáčoch ešte nič.

No hlava mesta Mrhanova ani v tom zmätku nestratila hlavu, ba pánu richtárovi napadla zlatá myšlienka.

Docituje hlásnika, riaditeľa vežových hodín, a naloží mu, aby ruku o dve hodiny vrátil na nich. Hlásnik sprvu divil sa čudnému rozkazu pána richtára a vyhovárал, že to nemožno; no potom poslúchol. Nuž a čo by sa mal sprostý hlásnik diviť? Akoby pán richtár z Mrhanova nemohol vládnuť hodinami, keď

6 Rysavá jalovica

Jozue mohol slncu rozkazovať, aby za tri dni nezapadlo. Hodiny sú teda, podľa rozkazu, napravené: miesto pol piatej ukazujú pol tretej. Slávnemu magistrátu čas pomaly plynie. Veď, božemôj, na obed sa len máličko prehodilo v očakávaní tučného obaru. Od obeda ďaleko, a predsa tak málo hodín. Vyobliekani údovia slávneho magistrátu vychodia na priedomie a pozerajú hodiny. No nedá to nikam: iba pol tretej. Natešený nad svojou múdrosťou, richtár potešuje ustarostené kuchárky, že však ešte dosť času, aby sa nebáli. A tie sa neboja; všetko im ide pekne od ruky, veď sám pán richtár vypomáha im. No jeho radosť bola privčasná. K veži zamierila vrana, a že slávny magistrát ešte nebol uzavrel, že vrany nesmú sadať na hodiny, usalašila sa práve na tej slabšej, kratšej ruke, zakvákajúc a klaňajúc sa na nej. Je šťastie, že mala krídla, lebo ináč bola by letela ako anjel a padla ako čert. Ako si tam dvorila, rúčka začala klesať a zošmykla sa dolu, až ukazovala šiestu hodinu. Vrana zviezla sa z rúčky: no podletiac, sadla na vrcholček veže.

Slávny magistrát vydýchol radosťou, vidiac, že už šesť hodín. Pobrali sa tak v krdli do richtárov. Pani richtárka len zhíkla, vidiac takú mrákavu vchodiť do izby; jej muž ale odskočil do komory, aby preobliecť a tak slušne pred magistrátom objaviť sa mohol. Nemôže od divu, kde sa tých šesť hodín vzalo; veď len pred chvíľou bolo pol tretej, iba dve jaternice nadel, a už je šesť. Obliekal sa pomaly. Nič mu nešlo od ruky. Košeľu tridsať (ak nie viac) ráz obrátil, raz naopak, raz na líce, a nikdy nemohol jej na poriadok prísť. Čizmy boli tesné a nechceli nijako na jeho tučnú nohu. Konečne vyšnurovaný, ale aj dobre vyparený pán richtár objavil sa medzi svojimi hosťami, vítajúc ich. Pravda, títo boli namrzení, lebo na stole nevideli ešte nič a v žalúdkoch im náležite svitalo. No s tým väčšou chuťou jedli potom neosolené a nepokorenené jaternice a klobásy, takže zabudli aj zašmakovať, aké vpravde sú.

Na druhý deň, pravda, kolovalo mnoho chýrov o nespôsobnosti a zdĺhavosti pani richtárkinej. A to všetko pre oslabnutú hodinovú rúčku na veži.

Aby som vás uspokojil, zdeľujem vám, že hodiny tie sú už napravené, minulého leta ich hodinár reparoval, a síce novou, peknou bielou farbou natrel ciferník, až je bieloskvúci a čierne čísla z neho sa odrážajú; oba ukazováky pekne pozlátli, až sa to tam na tej mrhanovskej veži jagá — za lacný groš.

V tomto meste ide byť dneska jarmok. Už teraz sveta plno po uliciach. Vôkol veže sú šiate postavené, ľud sa hemží vôkol nich ako v mravenčísku.

Náš Krt rozložil kapce pod stenou akéhosi známeho, a kým na obed

zazvonili, nemal pred sebou nič, lebo všetko mu rozchytali, akoby darmo. Zamastený plátenný mešec, do ktorého utŕženú grošíky metal, oťažieval a rozveselený predavač postrngáva si šestáčikmi, až ľudia okolostojaci mu závidia. Keď všetko popredal, ani si nezaobedoval, lež s triezvou hlavou pobral sa na rínok v tú stranu, kde predávali rožný statok. Chcel ísť kravu kúpiť.

Ale cestou svedomie ozvalo sa v ňom, vytykajúc mu, že gazdovi ani len nezaďovakoval za prepustenú podstenu; a to takému dobrému chlapovi, ako bol Ferko Láhký, mrhanovský mešťan. Krt bol citlivého svedomia: vrátil sa. Vošiel do izby a zaďakoval za podstenu. Ale či má odísť bez všetkého, ako mrzkí ľudia robia? Veru to! Poslal po rozoliš. Eva proti tomu nepovie nič, však i ona po každom jarmoku počastuje Ferkovcov. Nuž a či Adam má byť horší od Evy?

Krt chce najprv počítať peniaze. Vysype července na stôl a ukladá po šajnoch jeden rýnsky za druhým. On vie najlepšie na šajny rátať, lebo keď chodil do školy, len takéto šli. Ráta, ráta, i vyšlo mu za kapce štyridsať rýnskych šajnov. A ako to ľahko na tie šajny rátať! Päťdesiatka v tanistre je stodvadsaťpäť, a teraz za kapce štyridsať, teda spolu sto i šesťdesiatpäť rýnskych šajnov.

Toľkoto peňazstva ešte nikdy nemal; zdá sa mu, že kešeňa chce sa odtrhnúť od veľkej ťarchy. Hlava sa mu krúti, akoby stál na vrcholci veže a vsádzoval do nej kríž. No na jeho šťastie prišiel rozoliš, i nalial si ho plný verdúnok. Veď on, chudák, nikdy nevyliat, ani nedal si odtrhnúť rukáv pre núkanie.

Najprv zazdravkal a len potom vliat ohnivý nápoj do bezzubých úst. A nie že by, ako iní žráči, chytro prežrel, ale posociava ho po všetkých kútoch smädných úst, aby jeho chuť tým dlhšie mohol cítiť, ba i požuje ho svojimi hladkými d'asami. Natiahne krk, pozrie do povaly, vytreští drobné očká a rozoliš čľup do bezmernej kadlubiny Krtovho žalúdka. Jeho tvár zvrasťi sa, bezzubé ústa stisnú sa, až koniec dlhého nosa poľúbi vpred čnejúcu bradu. Ešte si mľaskne, oblizne chudé pery, aby ani len kvapka dobrého nápoja v nič nevyšla, a dnom prázdnej skleničky šúcha prsia, aby ukázal, že mu od skleničky v nich obmäkne.

Keď sa takto posilnil, hneď veselšie zahadzoval sa na dlhej čugani ku kravám.

Tu jarmok sa už rozchodil. No stojí ešte jedna čierna krava, čierna, akoby ju bol z komína vytiahol. Krt pozrie z boku na ňu, hneď sa mu spáčila. Je síce malá, nevelká; no nemá ohromné, rohy malé a na nich len po dve obrúčky: teda krava mladá, šesťročná. A načo je mu stará krava? On chce mať mladú, preto mu

8 Rysavá jalovica

ráto tak na plúca padla. Hej, Krt, Krt, pozri na rohy! Roztvor oči a uvidíš, že päť obručí pilníkom odobrali. Hľa, krava už vôkol huby šedivie, to už stará rebrina. No Krt nepozoruje nič; len zuby chce jej vidieť, i roztvára jej hubu. Hľa, jeden zub chybuje. To priviedlo Krta k rozvahe.

„Tu má hvizdák,“ riekol predavačovi.

„O to malá starosť, i vy ste museli byť štrbavý, keď vám zuby pršali. A teraz ste, chvalabohu, nie,“ a predavač šelmovsky sa usmieval na holých d'asnách Krtových, potom doložil: „Toto hovädo iba teraz váľa zuby, lebo je ešte mladé. Kúpte si ho, dojka je chýrna. Ani nekope, mlieko má husté, zmúti sa za chvíľu. Moja žena banuje za ňou, ale čo robiť; musím odpoly darmo predať.“

„A čo vaše poctivé meno?“

„Píšem sa Martin Šmálok a som až hen z Pitvorníka. Ludia ma širokoďaleko znajú. Ani by som nepredával toto hoviadko, ale idem vydávať dievku; nuž a viete, že k tomu to i to treba.“

„Tak, tak,“ prisviedčal mu Krt, ktorý Šmálkovi všetko do litery uveril. Šmálok nevydáva dievku, ale kupčí s kravami. A že okolo Pitvorníka na tri míle niet človeka, ktorého by ešte nebol oklamal, musí ísť do ďalších miest medzi neznámych ľudí. On za maličkosť kúpi starú hrachovinu, štrbavú kravu, pilníkom jej onoví rohy a takú omladnutú za dobrý groš predá, keď trať na dobrého blázna. I teraz raduje sa, že dobre predá, lebo hneď, ako na Krta pozrel, zbadal, že je tento v kupectve nezbehlý.

„Povedzte, ale razom, čo pýtate za túto kravičku?“ pýta sa Krt.

„Šesťdesiat rýnskych,“ odvetil Šmálok.

Krt div nepodskočil od radosti; myslí si: „Šmálok pýta len šesťdesiat, bude dobrá kúpa. Domov dovediem mladú kravičku aj stopäť rýnskych v mešci. Budeže Eva rada. Hneď ma učastuje tým sladkým, čo od rána zvýšilo.“

No Krt ešte nejde sľúbiť cenu, najprv chce skúsiť kupca, či mu ešte niečo nespustí.

„Pýtate šesťdesiat, bez čoho?“

„Bez mešteka,“ rozosmial sa Šmálok. I Krt sa pousmial na jeho vtipe.

„Ale no, dám vám rovných štyridsať, vyčítam tu na dlaň, hotových. Verte mi, štyridsať jej je cez uši dost, už je i preplatená. No ešte keby nie ten zub, ale ten hvizdák...“

Šmálok sa hneď vynašiel, hovoriac Krtovi:

„Práve ten hvizdák je drahý, o piatku je viac hodna preň, veď po ňom

poznať, že hovädó mladé. A vy sľubujete štyridsať, ale by ste mi dali! Otcu-materi hodna je sedemdesiat, ale že som utisnutý a vy hodný človek, dám vám ju za päťdesiatpäť.“

Krt mal zhíknuť od radosti, že trafil na takého mäkkého človeka, čo päť rýnskych spúšťa, akoby pero opálil. Doložil i on, povediac mu:

„Dajte ju za štyridsaťdva — i koniec veci.“

„To nemôžem, švagre môj drahý, čože by mi žena povedala?“

„A čo by mne povedala, keby jej za také nič toľký groš vysypal?“

„Dobrého mnoho nebýva. Krava je nie veľká, ale dojka dobrá. Veď ste vy tiež malý, a predsa odvážite iných desať. Božemôj, či len to, čo je veľké, má byť aj dobré? Ak si ju kúpite, veru budete ma spomínať a po jarmokoch len Šmálka hľadať, pamätajte mojereči.“

A Šmálok hovoril pravdu. Mnohí ľudia spomínajú už nielen jeho, ale i jeho mater a otca, aj hľadajú ho po jarmokoch. No Šmálok neukáže sa im na oči, nechcejúc počuť, ako chvália od neho kúpený tovar.

Krtovi obmäklo srdce: prihodil tri, sľúbiac rovných štyridsaťpäť.

Šmálok nechce byť horší od Krta, pustil za rovných päťdesiat.

Medzi nimi je len päť rýnskych. Dosiaľ šlo jednanie hladko, lež teraz nechcelo sa pohnúť. Ani jeden nechcel ani grajciarom popustiť. Krt desať ráz pošiel preč a desať ráz sa vrátil; no nemohol Šmálka obmäkčiť. Konečne doložil:

„Dám štyridsaťsedem, ale viac ani babky, čo by mierami dukáty meral. To je moje posledné slovo.“ A Krt staval sa, akoby chcel Šmálka nechať a odísť. Konečne Šmálok zvolal za ním:

„Ale dáte štyridsaťdeväť. Lacnejšie nemôžem.“

Krt sa vrátil na dva kroky a povedá:

„Len ešte spuste niečo.“

„Nepustím ani halier, a čo sa mi hneď dievka nevydá. Ako chce; nech sedí doma, nemusí to byť tak hupkom.“

No Krt sa tuho držal. Zadušal sa, že neprihodí ani pol babky. Ale vtom priblížil sa k nim akýsi švec. To bol priateľ Šmáلكov, od neho najatý na to, aby postrašil zatvrdilých kupcov. Pristúpi k Šmáلكovi a pýta sa ho, akoby ho nikdy nebol videl:

„Čo pýtate za túto kravičku?“

Šmálok odpovedá:

„Štyridsaťdeväť. Ale tuto je prvší kupec,“ a ukazuje na Krta.

10 Rysavá jalovica

„Prvší, prvší,“ odvráva si švec, „ten je prvší, kto dá viac. A ja dám štyridsaťosem.“

Krta nahnevalo, že mu spod nosa berú už skoro dojednanú kúpu. Osopil sa rovno na ševca:

„Nestarte sa do nás, choďte svojou cestou! Ba nemáte na svojom bydle štyridsať grajciarov, nie toľko rýnskych.“

„Ale ja nemám? Tu máte štyridsaťdeväť,“ i vyťahoval pugilár, akoby chcel platiť za kravu.

Krtovi mrklo v očiach. Nechcel dopriať takému obšivkárovi kravu, ktorá sa mu len teraz začala, ako svedčí, pozdávať. Také mladé a lacné hovädo opustiť pre mizerný rýnsky? Po krátkom rozmýšľaní priskočí k Šmálokovi a lakťom odstrčí ševca nabok.

„Ja som prvší, mne ju musíte dať! Tu máte vašich štyridsaťdeväť.“

Šmálok sa pokojne usmieval i priťapol Krtovi, podvihnúc mu pravú ruku dohora.

„Nech vás pánboh požehná! Uvidíte, že neobanujete. Ale musíte dať aj oldomáš a ním aj tohto suseda počastovať.“

Krt zazrel na ševca, ale sa podvolil počastovať ho oldomášom. Zakerovali i s kravičkou k hlučnému hostincu.

Krt štedro platiť oldomáš; keď mal pod črepom, pomeril sa i so ševcom, na ktorého posiaľ sa bol hneval. Všetci boli dobrej vôle, Šmálok pod stolom šúchal si ruky od radosti nad dobrým predajom. Oldomáš skončený, treba Krtovi poberať sa domov. Jeho drobné očičká zúžili sa a zas žiarili ako zaránky. Jeho rozolišom obliata dušička bola vo vytržení.

Za oldomáš vyplatil dva rýnske; teda viac, než čo zarobil ihlou za jeden deň. Vytriasol peniažky z mešteka; no päťdesiatku treba zmeniť. Za márný papierik dostal kopu červencov, i ukladal šajnové rýnske jeden za druhým na stôl. Vyčítal štyridsaťdeväť, ponúkajúc ich Šmálokovi. Šmálok sa díva naňho ako teľa na nové vráta, konečne vraví:

„Ešte prichodí dvadsaťdeväť rýnskych a štyridsať grajciarov.“

Krt roztvoril oči, nakoľko mu len stačili, a pýta sa:

„A akých?“

„Nuž takých, čo sem chybujú.“

„Ale veď je tu všetkých štyridsaťdeväť, nechybí ani grajciar. Počítajte si len!“

„Horký štyridsaťdeväť; to je devätnásť rýnskych a šesťdesiat grajciarov.“

„Ale veď vy neviete rátať,“ oborí sa naň Krt. „Pozrite: jeden, dva tri... až štyridsaťdeväť.“

„Veru to! To by bola pekná vec! Nemajte ma za blázna. Vyčítajte ešte dvadsaťdeväť rýnskych i štyridsať grajciarov.“

„Štyridsať grajciarov, štyridsať grajciarov,“ odvráva si Krt. „Nuž, švagre, veď štyridsať grajciarov je jeden rýnsky. Vy teda pýtate ešte tridsať rýnskych.“

„Ja pýtam len dvadsaťdeväť rýnskych a štyridsať grajciarov. Do rýnskeho ide sto grajciarov, a nie štyridsať.“

„Ba ide štyridsať,“ odsekol mu Krt.

„To išlo za krčaha kráľa, kým sa krížikmi rávalo a straky čepce nosili.“

„A kým ľudia ešte statočnými boli, a nie šmálmi,“ poznamenal Krt.

„Nuž ale povedzte mi, kto ráta teraz na šajny? Len sprostí ľudia, čo nemajú všetkých doma. Nuž i vy chcete byť hlupákom. Ak nie, vyčítajte mi mojich štyridsaťdeväť rýnskych a pôjdem zbohom.“

Krt, rozhorčený na celý dnešný poriadok, zvolal:

„Veď je to bohaprázdný svet. Keď ja predávam kapce na šajny, kupujú ako med, ale keď chcem i kravu tak kúpiť, zahudú mi, že to vraj len sprostáci robia. Nuž či tak budeme žiť? Há? Za starodávna bola krava za štyridsaťdeväť šajnov, a teraz pýtajú za ňu sto dvadsaťtri i dvadsať grajciarov. Nuž či to tak?“ A staval sa Šmálokovi do očí, len chytiť a chytiť. No Šmálok sa poriadne držal. Po dlhom hádaní Krt zhrnul vyčítané peniažky nazad do meštaka i bolo po znamenitej kúpe. Meštek oľahčel o dva šajnové rýnske, vyplatené za mastný oldomáš; napojený Šmálok a švec konečne odišli, potešujúc sa aspoň tým, že tak darmo k oldomášu prišli.

3

Tak, hľa, pochodil náš drahý Adam Krt. Kravy nič, päťdesiatka zmenená a dva rýnske v krčmárovej kapse. „Bože, bože!“ vzdychá si, „čo mi Eva povie? Koľko sa, neborká, natrápila, kým zhonobila päťdesiatku, a ja som ju tak nemilobohu zmenil. Ako jej ukážem toľkúto hľbu červencov? A čo mi povie, keď sa dozvie, že som dva rýnske utarmonil? Viem, že mi dá celý týždeň slanú vodu chlípať.“ Potom sa potešil: „Ale ako by žena mohla zvedieť, koľko som peňazí minul; veď nevie, čo som za kapce dostal.“ Horký jeho nezvie! Ona mu na očiach vyčíta každucký grajciar, o ktorý by ju chcel priviesť. A preto sa jej aj tak bál.

Ako takto v hostinci opretý o stôl premýšľa o svojej biede, hupne mu do hlavy, že treba kúpiť korenia, škorice, medu, kávy, cukru, maku a iných vecí. Vezme čugaňu a berie sa na rínok k šiatru, kde to predávajú. Tam kúpil hrnok na med, lebo vedel, že z papiera vytečie. Dal si ho navážiť dva funty, lebo je to treba na dobrú medovú. Maku kúpil pol holby, aj škorice hodne. Do fľaše mu naliali za šesť grajciarov octu; kdesi v sklepe kúpil do sklenice rybieho tuku na ženine sviatočné čižmy. Idúc popri medovníkovom šiatri, kúpil Eve ohromné srdce so zrkadielkom a za celý šesťák voňavých marcipánov. Takto obložený hrnčekom poberal sa domov. Ľudia sa z rínku práve rozchádzajú, lebo je už ovŕšených päť hodín. Medzi idúcimi zazrie i suseda Adama Trnku, vedúceho tučnú rysavú jalovicu.

Krt beží za susedom, že pôjde s ním do Adamoviec. No zide mu na um, že sa s ním hnevá. Nuž tak, práve dva roky minulo na Michala, čo sa poškriepili. Od tých čias ani nepozreli jeden na druhého. Hnev sa strhol takto:

Trnkovie kohút chodieval do Krtovho dvora; a nebolo ho tam treba, lebo i Krt mal, lenže slabšieho a mladšieho než Trnka. Nuž a kde sú dva kohúty a dve jazyčné ženy, tam kedy-netedy musí povstať zvada. Tak bolo i tu. Kohúty sa vše pochytili a váľali spolu a Krtov vykochlený, ubitý neraz musel z vlastného smetiska utekať pred Trnkovým. To konečne domrzelo Evu. Či jej kohút nemá byť pánom ani na svojom smetisku a Trnkovie má si dvoriť na dvoch? Nahnevaná odkázala do Trnkov, aby na kohúta dávali pozor. Trnka hneď uznal, že kmotra Krtovie má pravdu. Chytil kohúta, vyniesol na pôjd a prikryl veľkou riečicou. Zavčas rána vybral sa do hory a prišiel len na tretí deň domov. Úbohý

14 Rysavá jalovica

vážen čupel tri dni pod riečicou o hlade, o smäde. Na jazyk sadol mu veľký pípeť, takže ledva zdýmal, až kým mu ho Trnkuľa nesňala. No nahnevala sa na Krtovcov, a hoci boli duchovní kmotrovia, nesadla si už ku Krtovej, keď v nedeľu prišla do kostola, ale do samej ostatnej lavice. Tak sa predtým takí dobrí kmotrovia rozkmotrili pre kohúta. Naoko boli síce ešte dobrí, no Trnkuľa hľadala zádrapku na ďalšiu vojnu a dosť skoro ju našla.

Krt mal starú kozu, ktorú od rokov držal pre úžitok. V lete obhrýzala kriky v Trnkovie plote, ktorým je veľká záhumnica jeho obtočená. V zime vláčil jej jedličinu. Kým bol Krt dobrý so susedom, nebál sa do jeho plota uviazať kozu. Veď či by sa svedčilo duchovnému kmotrovi zahnať ju preč? Čože by svet povedal na to? Krtova koza mala v susedovom plote dobré časy: poobhrýzala lístky i mládniky dočista, akoby tam húsenice boli bývali.

I tohto minulého leta v jeden deň ráno Krt zaviedol ju do kmotrovho plota a uviazal o hrubý trň. Pozabudol, chudák, že sa hnevá s Trnkovcami.

Trnkuľa len to čakala. Ako koza v jej plote zamekotala, pochyťí nožnice a príduc k nej, odstrihla jej dlhú bradu. Odstrihnutú sršť zviaže do choviasla a priviaže nitkou o jeden roh. Taktó zneváženú kmotrovu kozu zavedie k humnu a priviaže o vráta. Krt sa len zdivil, keď počul Lízu kdesi blízko zmekotať. Ide pozrieť, kde je, čo je, i nájde ju pri humne.

„Líza, Líza, čože sa nepasieš? Nuž ale i v lete budem ti vari smrečinu nosiť. Oj, to už nie!“ Gazda sprvu myslel, že sa odtrhla. No, príduc k nej, videl, že ju ktosi o vráta priviazal, ba zočil, že má i bradu odstrihnutú. Kto to urobil? Prečo? Konečne zvolal:

„Nuž tak, kmotre, tak ty mne budeš robiť? Hej, to zato, že ti každú zimu ušijem kapce. No počkaj!“ a tu zahrozil sa na susedov dom.

Kozu zaviedol do stajne a priviazal k žľabu. Choval ju tam týždeň a potom odpoly darmo predal. Šlo mu skoro do plaču, keď sa s ňou lúčil, a od tých čias na susedov dom ani nepozrel. No umienil si, že sa na Trnkovi vypomstí. A to sa mu podarilo.

Trnkovie kohút pozabudol, že sa mu gazda hnevá s Krtovcami, i prišiel zas do ich dvora. Gazdiná vovábila ho do izby, posýpajúc mu jačmeň po zrnku, po dve. Tam ho i s mužom chytila. A čo mu urobili? Ona mu odstrihla chvost a on vsadil mu piadlo do zobáka, vyhodiac ho naprostred dvora. Zostrašený kohút preletel Krtovie dom a behal s veľkým škrekotom po svojom dvore, akoby bol rozum potratil; všetky sliepky u Trnkov zleteli z pântu a robili po pôjde krik

ani o súdnom dni. Po mnohom trápení Trnkovci dostali kohúta do izby. Žena zvolala:

„Vidiš, ten chýrny kmotor! Takto sa nám odsluhuje.“

„Čo si mala s jeho kozou, há?“

„Ja som ju len vyviedla z plota; ale tento bohaprázdný človek odstrihne môjmu kohútovi chvost a do pysku vsadí mu piadlo.“

„Veru tebe by mohol vsadiť, aby si takto tým jazykom nemlela. Tu si pozri, akého máš kurtavého kohúta. Všetci ľudia nás vysmejú preň. Nech som Kubo, všetci!“

„Mňa nik nebude vysmievať,“ a nahnevaná Eva pochytilí nôž a podreže kohútovi hrdlo. Chudák, potancoval po izbe, utiahol sa dva-tri razy a vystrel nohy ako struny. Pysk mu je rozzevený, v ňom vsadené piadlo.

Trnka bol síce namrzený na kmotrovcov, ale väčšmi dopálila ho žena.

„Teraz si ho ty zjedz! Ja sa ho nedotknem, a čo mi príde dva dni slanú vodu chlípať.“

„Nech si ho tí zjedia!“ a Trnková chytí zdochnutého kohúta a nesie ho do susedov. Otvorí tam izbené dvere a hodí im ho do izby.

Krt sa len vtedy zbadal, keď zarezaný kohút padol mu skoro k samým nohám. No potom chytil ho a zanesol do Trnkov. Položil im ho na stôl.

„Ja nemám s vami nič, a takúto mrcinu nenoste mi do domu, lebo...“ a zahrozil pani kmotre pästou a zaškripel zubami.

To, hľa, stalo sa zalanským na Michala, a už minulo dva roky, čo susedia nestratili k sebe ani slova, a to je už dosť málo!

Teda kmotor Trnka vedie z rínku tučnú jalovicu. Krt zahadzuje sa na kul'havej nohe za ním, a keď mu je za chrbtom, zakašle, až jalovica podskočí. Trnka sa obzrie, kto to kašle; vidiac Krta, odvráti sa, akoby nič nebol videl. No Krt nadbehne, až ho dohoní, i prihovára sa mu:

„Kmotre, sused, to ste kúpili túto jalovicu?“ Hej, keby bol býval triezvy, nebol by sa mu prihovoral; ale keď niečo chlipol, hneď potratil hnevy.

„Nie,“ odsekol mu Trnka, ani sa neobzrúc na neho.

„Nie? A kdeže ste ju vypriadli?“

„Ešte povedzte, že som ju vám ukradol.“ Tým chcel pohnevať Krta a zahanbiť, že nemá ani len srsti v maštali.

„Poďte, kmotre, dnu, pozhovárame sa. Ale vy sa hneváte? Pre také pletky, pre kohúta, kto by sa to hneval?“ A Krt ťahá suseda do hostinca.

Trnka, vidiac, že Krt chce sa meriť, uviazal jalovicu o krčmovú obločnicu a vošiel s ním dnu.

Jalovica je mladá, práve v troch rokoch. Celkom červenej srsti, len dolu chrbtom má biely pás a niže kolien i paprčky biele. Dolu čelom až k samej hube biely pás, lampášom menovaný. Jalovicu to večné vystávanie začína už domrzať, i vyloží hlavu do obloka a pozerá rovno do korheľne, preplnenej potrudženým jarmočným ľuďom, akoby chcela dozerať na slúžku, ktorá za šenkom meria špatne zapáchajúce pálené.

Gazda Trnka a jeho kmotor utiahli sa do bočnej chyžky, aby sa mohli zhovárať tak medzi štyrmi očami. Krt povie:

„Kmotre, predajte mi tú jalovicu.“

„Prečo nie? Radšej vám než inému.“

Jednali sa, jednali. Krt kmotrovi nalieval, až mu ju pustil za tridsaťtri zlatých. Dali doniesť oldomáš, za ktorý Krt tri šajnové vyplatil. A tak prvý i druhý oldomáš vyniesol ho na dve zlatky.

Keď už mali hodne pod čapicami, pomerili sa. O koze a kohútovi zabudli, ba boli zase ako med. Vypili i mernô, pri ktorom dochytila ich Trnková žena, ktorá bola na rínku poostala, aby pokúpila jedno-druhé na sviatky potrebné. Idúc z rínku, myslela, že jej muž niekde za horami za dolami, no pri krčme zazrie

18 Rysavá jalovica

jalovicu. Na muža nahnevaná vtrhne do izby s dobre naostreným jazykom. No vidiac pri ňom kmotra Krta, začiatok vady zabudla, len samý koniec jej zišiel na um:

„Nuž ale sa poberáš domov, ty popit?“

Trnka sa pekne usmial na ženu, pomknúc sa jej na lavici.

„Eva, sadni si. Tuto sused zaplatil mernô. Na, vypi!“

Eva Trnková sa obrátila a s hnevom odišla preč.

Už súmrak padal na rozvlečené Mrhanovo, keď pánom kmotrom zišiel dom na um. Krt vyplatil tri rýnske za druhý oldomáš a vzdychol si, výčitkou svedomia trápený, že dve zlatky strovil. Ženy sa bál, čo mu povie, keď sa dozvie o toľkej útrove; no potešil sa potom, pomysliac sám v sebe: „Počkaj, Eva, nebudeš ty vedieť, koľko sa minulo! Veru len to, aby ešte i to zvedela. Aby som mal počúvania za pol roka. A ona to vie tak od kraja vravieť; nezabudne nič, ani márnú vec. Spomenie i to, čo si až hen pred sobášom urobil. Dobre, oklamem ju. Poviem, že som dal za jalovicu o dve zlatky viac, že som vyplatil tridsaťpäť. Ona sa nedozvie nikdy, čo som Trnkovi dal; s tým sa hnevá, i s kmotrou; veru sa ich nepôjde opýtať! Ale Trnkovi tiež nepoviem nič, ten má nasolený jazyk; nezdrží na ňom, ale všetko vylalotá.“

Trnka si zas myslí: „Počkaj, Eva, veď ti ja ukážem straku na kole! Myslíš si, že ti dám všetkých tridsaťtri? Ohó — dosť ti bude rovných tridsať. Nuž veď všetky by podľa pravdy mali patriť mne. Ja som vychoval jalovicu, ja som ju kímil, ja som predal i oldomáš vypil — a žena mala by sa v peniazoch prehýňať! Nechám si aspoň tri zlatky a vyplatím Jakuba, lebo mi na krk stúpa. Hej, Jakube, vyplatím ťa do grajciara, ó — neboj sa, vyplatím. Ale Krtovi nepoviem nič, ten by hneď po dedine rozhubnoval, ako klamem ženu. Nik nebude vedieť, len keď Jakuba vyplatím.“

A susedia naradovaní, ako budú Evy klamať, poberali sa domov. Ale čože, Trnkovi je dobre, nemusí niesť domov hrnky, rajnice a iné pletky, lebo všetko to jeho žena zabrala. Horšie je s Krtom! Ukladá do tanistry jedno k druhému dva funty medu, sklenicu s octom a druhú s rybím tukom, zas sklenicu s petrolejom. No on vie, že by sa sklenice jedna o druhú pottkli, i ukladá medzi ne bryndzu, mak, škoricu, lekvár, sviečku a iné kúpené veci. Na samý vrch vyloží veľké srdce so zrkadielkom a voňavé marcipány, čo za celý šesťák bol kúpil. Budeže Eva rada, keď jej donesie toľkoto všeličoho. Či ho nemusí rada vidieť, keď takto stará sa o ňu? Naloženú tanistru uviazal na chrbát, zatiahnúc jej frumbie popod pazuchy a zviažuc ich na prsiach do hrubého uzla. Na uši čapicu, do pravej ruky čugaňu a v mene božom poberá sa preč.

20 Rysavá jalovica

Predo dvermi čaká ho Trnka, ktorý prvý bol vyšiel z krčmy. Krt obzerá sa sem i ta, vpravo i vľavo, kde je jalovica; no nevidiac nič, pýta sa Trnku:

„Kmotre, kde je jalovica?“

Trnka mu ukazuje holé dlane:

„Práve ste mi slovo z jazyka vzali. Ja som sa vás chcel to isté opýtať.“

„Nuž veď ste ju sem na túto okenicu uviazali. Nuž či neviete, kam sa podela?“

„Taj!“ škrabal sa Krt za ušami.

„Veď vy ste ju, vy uviazali. Akože ste ju to uviazali, há?“

„Kmotríčku, verte: dobre. Keby som mal tu povraz a vy rohy, ukázal by vám, ako som ju priviazal.“

„Mňa, mňa ! Čo by ste mali viazať mňa? Mohli ste si hovädo radšej uviazať.“

„Nuž veď som ju uviazal, veď som ju uviazal,“ a Trnka obchodil okolo krčmy. „Ja neviem, ako sa mohla odtrhnúť. Ale tá sa neodtrhla, lebo tak by bol zostal aspoň kúsok z vôdzky, ale tu nezostalo nič. Kmotre, tú nám ktosi ukradol.“

„Kmotre, to nepovedajte, lebo ja sa zbláznim od strachu. Čoby nám povedala moja Eva?“

Trnka povie Krtovi:

„Kmotre, poďme ju hľadať; veď len nepôjdeme domov bez nej!“

A susedia pobrali sa dolu mestom. Ľudí už nebolo nikde vidno, po celodennom hluku nastalo všeobecné večerné ticho. Jarmočníci odišli domov a páni mešťania strážili pece, aby im niekam do Ameriky neutiekli. Ale predsa naši susedia idú stretnúť jedného mešťana mrhanovského. Práve ide popri nich, i pýta sa ho Trnka:

„Švagre, nevideli ste tu rysavú jalovicu? Je celkom červená, dolu chrbtom má biely pás a na čele lampáš, pol huby je tiež bielej.“

„Ba som videl; práve takú, ako vy povedáte. Ani čo by jej bola z oka vypadla.“

Obaja susedia priskočili k nemu a vo zvedavosti chytili ho za kepeň. Krt podskočil na krivej nohe od radosti, že jalovica je už tu.

„A kde ste ju videli?“

„Pred obedom som bol na trhu medzi statkom, i videl som ju tam stáť.“

Susedia v nádeji oklamaní pustili mešťanov kepeň. Krt bol by mohol čapicu i zahodiť, lebo od strachu mu zo štiece len tak tieklo.

„Pred poludním, pred poludním; ale tá sa stratila teraz pred večerom.“

„Teraz? A odkiaľ?“ pýta sa ich mešťan.

Trnka sa zaokúňal; nechcelo sa mu povedať, že spreď krčmy. No potom predsa vyznal:

„Kým sme sa zjednali, vošli sme do krčmy...“

Nedopovedal, lebo Krt mu skočil do reči: „A ja som už i vyplatil za ňu tridsaťtri zlatiek.“

Mešťan pozrel ostro na nich a pýta sa:

„Aj oldomáš ste si vypili, však?“

Susedia neochotne mu prisviedčali:

„Vypili, vypili.“

„A musel byť hodný, keď vám i jalovicu ukradnúť mohli. Teraz si ju hľadajte. Štyria Pucovci ju na kolíkoch niesli.“

A pán mešťan smial sa na susedoch. V Krtovi zovrela žič, i kričí za ním:

„Ty si veru Pucovec!“

Pobrali sa dolu mestom ďalej. Stretli akéhosi dedinčana. Krt povie Trnkovi:

„Kmotre, spýtajme sa tohto; tento azda nebude taký sprostý ako ten mešťan.“

I obrátil sa Trnka k dedinčanovi:

„Švagre, nevideli ste tu niekde rysavú jalovicu?“

„Akú jalovicu? Ja neviem, čo za jalovicu.“

„Bola červená ako plameň, dolu chrptom biely pás a na hlave lampáš. Kým sme sa jednali, kamsi sa podela.“

Dedinčan sa poškrabal za uchom, bodol pár ráz palicou do zeme, usmial sa pod nos a povedal:

„Ja viem, kde je vaša jalovica.“

Krtovi odľahlo, akoby mu kameň bol odpadol zo srdca, priskočil k dedinčanovi a div ho neoblupil od radosti.

„Nuž viete, švagorko? Povedzte, kde je, a dáme vám náleznô.“

„Vaša jalovica alebo leží, alebo ide, ak nestojí.“

„Poďme, kmotre,“ ťahá Krt Trnku za halenu. „Poďte, toto sú pohani. Vysmieľajú sa z nešťastia iných ľudí. Najprv človeka okradnú a potom vysmejú. To je po kresťansky?“ obrátil sa s otázkou k dedinčanovi.

No ten už kráčal v inú stranu, ale teraz sa obrátil k verným susedom a volal na nich: „Len jej rohy hľadajte. Keď tie nájdete, už akoby ste ju mali.“

Susedia sa mu ani neohlásili. Len Krt sa prihovoral Trnkovi:

22 Rysavá jalovica

„Kmotre, my ju už nenájdeme.“

„Veru nenájdeme,“ prisvedčil s povzdychom Trnka.

„Bože, bože, čo mi povie Eva? Oh, oh, čo som nepojal na jarmok i ju? Čo som len šiel sám? Tá mňa dočista zabije.“

„No a moja!“

„Horký vaša, čože vaša! Ale moja! O, vy neviete, aký má dlhý jazyk!“

„I moja má dlhočizný ani deň na Jána. Mohli by ste sa ním tri razy opásať.“

„Nuž i vaša má taký? Hm, hm“ pohmkal si Krt. „Ale mojej je i podrezaný.“

„No a mojej naostrený. Viem, že si ho brúsi od rána.“

Takto žalujúc sa jeden druhému, šli dolu Mrhanovom. Nevedeli nijakú radu v tejto veľkej biede. Konečne Trnka povie Krtovi:

„Kmotre, poďme k richtárovi. Oznámime mu, čo sa nám stalo. Keď je richtárom, musí vedieť, čo sa v meste robí.“

„Ozaj, ozaj, poďme!“

A išli k trhovému richtárovi, lebo v Mrhanove majú troch richtárov. Jeden nad mestom, čo i hodinám môže rozkazovať; druhý nad poľom a horou; tretí nad jarmokmi.

Trhový pán richtár mal dnes mnoho práce, preto sedí si teraz pri ohnisku, ale neoddychuje. Oblečený je v sviatočný šat, obuté má kordovánky. Na kolená prestrel si ženinu zásteru, aby nové nohavice ušetril, lebo práve chytil sa do plátania krpcov. Pán richtár, vytrhnutý z pilnej roboty, pýta sa do izby vkročivších susedov:

„Čože by ste radi? Azda ste sa popriechli a prišli ste na ponosu?“

„O, nie, my sme sa nezvadili, lebo sme duchovní kmotrovia,“ odpovedá Trnka. „Ale jalovica nám zhynula, i hľadáme ju. Či by ste nevedeli, kde je?“

Pán richtár odložil krpec na lavicu, sňal z očí okuliare a celkom ľahostajne im odpovedá:

„Ja neviem, kde vaša jalovica; ja som ju nemal na motúzku uviazanú.“

Trnka i Krt poškrabali sa za ušami. Bolo im dosť mrkotno, keď počuli, že ani richtár nezná nič o zhynutej jalovici. Domrzený Trnka naskočí teda na pána richtára:

„Nuž to vy neviete, ani čo sa v meste robí?“

„Ku mne veru neprišiel zlodej oznámiť, že vám chce jalovicu ukradnúť. A ktorému z vás patrila?“

Krt sa ohlási:

„Tuto kmotrovi Trnkovi.“

„Ba moja nie, ale vaša.“

„Ej, akože by moja! To bola vaša.“

„Ja už mám peniaze za ňu. Teda je už nie moja.“

„Teda mi dajte jalovicu, keď máte peniaze.“

„Ja jalovicu nemám, teda vám ju nemôžem dať...“

„Vráťte mi teda peniaze.“

„Vráťte vy mne zas jalovicu. Tak pekne, z ruky do ruky.“

„Kmotre, povážte, či ja môžem vám jalovicu vrátiť, keď ste mi ju neodдали? Čo sme neprijali, to ani dať nemôžeme.“

„Ba ste museli prijať, keď ste mu peniaze za ňu vyplátili,“ nadhodil konečne pán richtár.

„Ba ste museli prijať, keď ste mu peniaze za ňu vyplátili,“ nadhodil konečne pán richtár.

„Neprijal som nič, len som zaplatil.“

„To ste mačku vo vreci kúpili, a kým ste sa jednali, zlodej vzal.“

A pán richtár zasmial sa na Krtovej biede. Trnka od radosti rástol, že má aspoň groše. Krt bol by zas do myšacej diery vošiel od hanby a ľútosť, že do sveta vysypal svoje peniažky. Na čele speril sa mu pot a v ňom každý vlas sa kúpil, ani čo by ho bol horúcou vodou oblieval. Keď pomyslel na stratenú jalovicu a Evu, zuby mu od strachu zdrkotali. Keď mu prv bolo v hlave hmlisto, teraz sa mu dôkladne rozbriezilo, ani čo by opitého uložil do kvetúcich konopí. Začal pekným spôsobom dorážať na kmotra:

„Kmotre, viete, kto som. Povážte, že Eva miesto kravy mňa priviaže k žľabu a tieskom zabije. Áno, zabije dočista, ak prídem bez peňazí. Vráťte mi moje peniaze.“

„Kmotre, a vy myslíte, že moja by ma za sklo položila, keby som bez peňazí a jalovice prišiel?“

„Rozdeľme sa teda s peniazmi,“ navrhol Krt.

„Dobre, ja pristanem, ale vy dajte najprv mne polovicu jalovice.“

„Ale jalovica nie je moja.“

„Ba je vaša,“ tvrdil Trnka.

„Ba je nie jeho,“ ohlásil sa pán richtár, „veru tá jeho nezovie pánom. Tá je zlodejova.“

Krt sa mrzuto poškrabal za uchom. Už mu plač začal koniec nosa štekliť.

„Pravdaže, je nie moja, preto si pýtam nazad peniaze.“

„Hja, ale ja peniaze nedám, lebo tie sú moje.“

24 Rysavá jalovica

Krt i od ľúlosti i od hnevu začal skoro plakať. Skočil k Trnkovi a volá naň:

„Ani jalovica, ani peniaze, ani nič! I ubijú človeka, i plakať mu nedajú. Ej, Eva, Eva, čo som ja urobil! Načo som ja šiel samotný na jarmok? Načo som kupoval jalovicu od takéhoto mrcha človeka? Načo som sa spriahol s takýmto pohanom? Ach, Eva moja radostná, už som tam!“

Pri ostatných slovách slzy ako hánky padali mu dolu neoholenou tvárou.

„Vidíte,“ povedá pán richtár, „máme sa najprv obzrieť o statok a len potom o hrdlo. Mali ste si jalovicu zabezpečiť, a len potom oldomáš piť; lebo jalovica má nohy, tá ľahko utečie, ale sklenica neutečie.“

„Pán richtár, vy len tomuto chytáte stranu, a mne nie. Ja mám mrcha ženu: ak sa bez peňazí vrátim domov, dá mi do týždňa slaná vodu chlípať a bude sa vadiť, že mi uši opuchnú od počúvania. Ale ja ju len sem, k vám, pošlem.“

„Kmotre, pánu richtárovi poctivosť, i mne poctivosť! Čo ste ma do krčmy zajali? Keby nie vy, mohol som už byť doma. Ja idem — čo tu budem robiť? Dobrú noc, pán richtár!“

A tak Trnka odišiel, za ním pobral sa i Adam Krt. Na ulici sa zas zišli. Krt chytil Trnku za halenu a začal ho prosiť:

„Kmotre, sme susedia, duchovní kmotrovia: zas sa máme pohnevať?“

„Vidíte, vy začínate hádku. Dajte mi pokoj a budeme zas dobrí.“

„Kmotre, vráťte mi mojich triatridsať, čo som krvopotne vyrobil. Viete, že mne kozy neorú.“

Trnka mu s hnevom odpovedal:

„A mne vari capy bránia? Nejedem raz doniesol som mojej jalovici sečky, kým som ju vyriadil, a teraz by som ju mal niekomu darovať! Veď vy sa nazdávate, že mne pečené holuby letia do úst. Čo vypytujete toľko akési peniaze? Chodte si radšej od zlodēja vymáhať jalovicu. To!“

Teraz už i Krt vzbĺkol spravodlivým hnevom a skríkol na suseda:

„Lakomec, nejdem ďalej s tebou! Veď ti moja žena ukáže — ej, ukáže!“

„A moja ti vari odpustí! Ty me-e-e-ek!“

A Trnka zamekotal, akoby človek Krtovu kozu počul.

Ani Krt mu neodpustil, skríkne naň:

„A ty kikirikí!“

Tak sa rozišli dobrí kmotrovia. Krt šiel vopred a Trnka poostal za ním. Dnešné mernô teda bolo im daromné, akoby peniaze bol dolu vodou pustil. Krt, idúc hore mestom a vidiac, že Trnka tiež kráča za ním, obrátil sa a zavolať:

„Kikirikí!“

A kmotor sa mu ohlásil:

„Me-e-ek!“

A hore celým mestom ohlášalo sa: „Kikirikí!“ A zápäť za tým: „Me-e-ek!“

Adam Krt so zvesenou hlavou kráča k svojej dedine, Adamovciam. Hlava mu oťažela od užitých oldomášov a od starostí a trápenia. Nedbal by ju niekam oprieť a pospať si. No ale má si do snehu ľahnúť? Nie do snehu, nie ľahnúť; zápasí celou silou s ťažkou cestou, konanou úzuckým, vyhladeným chodníkom. Nohy sú ako centy, ani čo by tie súkenné kapce boli podbité olovom a železom. Do nich vliezol užitý trúnok a zaputnal ich. Nohy podklákujú, lecikedy i ušmyknú sa do kyprého snehu, no tu nadloží sa čugaňa a zachráni svojho gazdu od pádu. Tá mu slúži za tretiu nohu. Nie, nedal by ju ani za zlatého somára.

Ťažká chôdza rozohnala ho a oldomáše zaľahli mu v hlave. Čím ďalej kráčal, tým menej bol povedomý samého seba. Všetko sa mu pomútilo v hlave; nezná, či sníva a či v skutočnosti kráča; len udalosť s jalovicou nezišla mu z umu. Jalovica, kmotor Trnka, sú tie predmety, ktoré v jeho hlave strašia; niekedy zjaví sa mu i Eva, a vtedy mráz ho prechodí. Kráča zvolna, z nohy na nohu, a odvráva si:

„Ty si kmotor? Hej, zlodej, psovi budeš kmotrom, a nie mne! Preňho predať kozu, a teraz ma pripraví i o tridsať... Ozaj, koľko som mu vyplatil? Tridsať, jeden, dva, tri; hej, triatridsať. Oldomáš s ním tri rýnske a so Šmálkom dva, to je päť. Tak, tak, päť rýnskych. Eva, Eva, ale ma čakáš? Hej, vediemže ti za jalovicu. Hahaha! Jalovicu viem. Ale, Evička, tá sa ti bude tvrdo dojiť. Nech som Kubo, tvrdo! Ale ťa nebude kopať — ó, nie, neboj sa, ani ti nevyleje pri dojení mlieko. O, nevyleje. A ľahko sa bude od nej mútiť, aspoň neustaneme pri ňom. Ale načo by nám bola tá krava? Kto by jej trávu nosil? Tebe, Evička, škoda by bolo s tým sa zapodievať. A kto by jej v zime sečku rezal? Ja veru nie, a ty, Evička, tiež nie! Aspoň strigy nebudú mať čomu u nás porobiť, to už sa nebojím. Ale Trnka je zlodej, cigán, mrcha človek, o peniaze ma pripravil. Ten zlo...“ Nedopovedal, lebo sa mu noha pošmykla. „Ale kde je? Či ide, či zostal v meste? Nože sa obzrime!“ A Krt, obzrúc sa, videl Trnku asi na dve strelenia kráčať.

Krt dochodí k potoku, nad ktorým úzka lavička; na druhom brehu stojí stará búrľavá vŕba. Krt, pozrúc na lavičku, vidí, že mu pred očami tancuje. Nemôže nijako vykročiť na ňu. Čo raz podvihne nohu, to mu kročí mimo.

„Lavička, netancuj, pekne stoj, aspoň kým ja prejdem. Ale tamtoho, čo príde za mnou, zhod' ta, do vody!“

A Krt pekne, pomaly ako malé dieťa, keď sa učí behať, vymeriava rovné kroky po lavičke. Pri každom húta, ako má nohu položiť, až šťastne prešiel na proťajší breh.

„Tak, už som tu! Chvalabohu, že ma lavička nezhodila; nebol by to užitočný kúpeľ. Odtiaľto pôjdeme voľne, z nohy na nohu. Och, Eva, Eva, čo ti odpoviem, keď budeš pýtať peniaze? Och, och! Chvalabohu, že som kúpil srdce. Keď prídem, sadnem k stolu a poviem jej: ‚Na, Evička, kúpil som ti srdce, i za šesťák marcipány.‘ Kým to zje, za ten čas na peniaze zabudne.“

Hľa, tu je búrľavá vrba. Vôkol nej krovie, cez ktoré Krt razí si cestu, idúc úzuckým chodníkom. Obzerá sa vpravo i vľavo, či nevidí niečo zlého, lebo všetci Adamovia v Adamovciach i všetky Evy povedajú, že tu žena bez hlavy mátoha. Obzerá sa Krt, obzerá, či ju niekde nezazrie; no nikde nič. Ej, horkýže nič! Hľa, tamto vrbina sa trasie, z nej zamrznutý srieň sype sa dolu. Spomedzi krovia vyredikalo sa čosi, Krtovi rovno zastanúc cestu. Niet pochybnosti, to je oná mátoha. Zjavila sa mu preto, že Krt nechcel nikdy uveriť iným, keď o nej rozprávali. Ruky tenučké ako paličky, ale hrdlo dlhočizné-dlhé, dlhšie než ostatok tela. Mátoha rovno oproti Krtovi rozšíri ramená, akoby ho objať a so sebou vziať chcela. No nemôže sa akosi až k nemu dopraviť, lebo hodí sa vše na zem, až zamrznutý sneh od toho pádu zvrzdí. Krt, vidiac nerovné, prežehnal sa. Zuby mu od strachu drkotali, takže jeden na druhý ani nestačil dopadať. Adam mlčí, len sám v sebe myslí:

„Panebože, to je mátoha! A ako sa hádže, a ide rovno ku mne. Och, Eva, Eva, už som tam! Nikdy ma viac neuvidíš. Škoda peňazí a nového kožuška, čo mám na sebe!“

A Krt, vidiac, že žena ide k nemu, začal ustupovať k búrľavej vrbe. Tam sa mienil pred ňou schovať. Mátoha rovno za ním. Krt sa oprel o vrbu a zvolal na mátohu:

„Kto si? Ak si dobré, povedz, a ak zlé, nepochodíš dobre!“ A ukázal jej svoju ťažkú čugaňu.

Mátoha vyskočila vozvysok a padla na zem, aká dlhá bola. Krta opustila všetka smelosť, skrčil sa a hľadal búrľavý otvor vrby. Na šťastie otvor bol veľký a Krt malý, i tiahol sa do vrby, a to tanistrou vpred, aby sa jej dajak neuškodilo. Ako sa tak tittle, nohy sa mu na chodník uvezú, a milý Adam je už, chvalabohu,

dnu. Búšil sa hlavou vŕbu, ba i tanistru pritisol chrbtom o vnútro vŕby, i schrapšťalo mu to v nej, ako čo by roztrhol razom pol štvrtníka orechov. No on je len rád, že sa pred mátohou ukryl. Ale tá ešte posial' neodišla, ba kníše sa mu pred očami z boka na bok. Vypne sa, vyskočí a hodí sa Adamovi na kolená, ktoré v otvore vŕby ako krosná postavil. No ten sa pochlapí, chytí čugaňu a prásk po mátohe. Mocný úder zadudnel na jej dlhom hrdle, ktoré sa jej rozsypalo a odpadlo, i beží od vŕby mátohin krátky driek, ometajúc dlhým chlpatým chvostom. Bol to pes, dlhé hrdlo bola dbanka. Pes vošiel niekam do kuchyne a chcējúc mlieko vychl'aptať, vopchal hlavu do dbanky: no nemohol ju stadiaľ vytiahnuť. Nevediac si rady, bežal poľom, až ho Krt od nej oslobodil.

Krt vidiac, ako udatne bojoval s mátohou, vykrikol:

„Hej, nebudeš ty mňa viac mátať! A ako chytro sa premenila vo psa, keď som ju čugaňou obdaril. Najhlavnejšie je: nebáť sa nikdy.“

Prestrašený Adam chytro sa pozbieral. Vo vŕbe zostala po ňom hodná mláka, ba i dolu kožúškom dosial' mu akási masť kvapká. Krt sa berie ďalej, avšak nohy už oťaželi, nevládali chytro kráčať. Hlava chcela ísť, dosť sa vopred nadchyľovala, ale tie nešťastné nohy miatli sa mu popri čugani. Chodník mu je tiež príúzký, i zachodí pozaneň do čerstvého snehu, ktorý sa mu i za sáry tisne. Krt je úplne spitý. Čisté povetrie rozobralo ho a dodalo mu. V hlave sa mu myšlienky pomiatli, no nezabudol ešte na stratenú jalovicu; kráča ďalej a odvráva si:

„Hoj, chvalabohu, dedina je tu! Vidím už vežu. Ach, pospímže si po takejto ceste! Ale Eva! Ach, Eva, Eva, čo ja budem robiť? Ani krava ani peniaze. Čo ti poviem, keď prídem domov? Oj, nebojím sa, nesiem ti srdce i marcipány, ty to rada. Keby jej bol len ešte šatku kúpil. To rada má, aj oko by si dala za takú olejkovanú vyklať. A mohol som radšej jej kúpiť, než Šmálkovi a Trnkovi oldomáš. Hej, Trnka, kmín, zlodej; počkaj si ho!“

Krt už vchodí práve do dediny. Ide od kraja do kraja, akoby celú cestu mal v árende. Prple sa v čerstvom snehu, akoby celú cestu chcel svojimi kapcami premiešť. Akoby s niekým šiel, rozkladá si rukami:

„Veď ja viem, kde mi je dom. Najprv je môj a potom Trnkov. Ale môj je trochu inakší, mám pred ním nové vráta, mne ani vtáča do dvora nepreletí. Trnka, babrák, nemá závrstý dvor. Kdeže je môj? Aha, tu je! Oj, nové vráta zabeleli sa mi. A v oblokoch sa ešte sviati. Eva ma čaká. Ach, Evička moja, nuž ma ty čakáš? Teraz len hore, na podstenu. Tak, tak, len pomaly. Najtiaž ta vyjsť,

človek je už akoby v izbe. Ale kto rozliat vodu, a to pred samou podstenou? Azda si to ty, Eva, aby som ti tu padol a hrnčeky pobil. Oj, ja nepadnem. Adam, pozor na ľade; Krt, pozor, aby si nepadol! A ty, čugaňa, drž. Tak, tak, tak! No — už som tu, už som na podstene. Pozrimeže, čo tá Eva robí, prečo tak dlho svieti? Potichu, len oblôčikom kuknime, aby nás nezbadala. Aha, aha, ako si sedí a pradie. Ach, moje nebožiatko, ono mi pradie. Ale to nie moja Eva. Nech som Kubo — nie! Krt, Krt, kde sú ti okále, že si ju hneď nepoznal? Bože, strigy mi vzali Evu a miesto nej túto špatu dali! Veď je táto čertu podobná, a moja Eva je pekná. Mne sa všetko pozdáva, že je toto Trnková žena. Nuž, pravdaže; hej, to je ona s takým roztlápaným nosom. Ale čo chce v mojom dome? Trnkuľa, a v mojom dome! Už viem, oj už viem! Akiste prišla žalovať Eve, že som s jej mužom pil. A veru to bude! Ale dobre, žaluj, a ja dbám! Hoj, moja Eva mi neurobí nič, nesiem jej srdce i marcipány. Ale keď mojej tu niet! Kdeže si? A už v izbe jej niet! Iba ak v posteli; už akiste bude spať, lebo si včas líha. Ale kde je postel? Nuž veď tu posteľe niet! Eva postel' kamsi podela, lebo jej niet pri kozube. Ej, ba je tu, hľa, pri samom stole. Ale naša býva pri kozube. Iba ak by ju bola k stolu preložila dnes, keď mazala. Ale načo by to bola robila? Toto nie môj dom. Ja sa mu nepriznávam. Veď ani šidla niet do povaly zabodnutého, ani hodín. To nie môj dom. Poďme ho hľadať.“

Krt skutočne pomýlil sa o jeden dom, lebo tento je Trnkov, ktorý tiež dal si predeň postaviť podjeseň nové vráta. Pravda, Krtovci neznali o tej oprave ničoho, lebo v tuhom hneve ani nepozreli na Trnkovie dom. Krt sa pomýlil aj vtedy, keď hádal, že idúc z Mrhanova, najprv k svojmu príde domu. Ten pomer stál vtedy, keď sa vchodilo protivnou stranou do dediny, napríklad z Čepiaroviec. Nuž nedivme sa Krtovi, on chodí viac do Čepiaroviec na jarmoky než do Mrhanova; preto i dnes pomýlil sa, mysliac, že bol v Čepiarovciach. Keď zbadal, že poblúdil, poberal sa zo susedovej podsteny dolu na cestu. Kročí z podsteny na ľad, a prv než by bola čugaňa pomohla, bác! — zabil klin do zeme, ani čo by ho bol podťal. Udrel sa v chrbát, najväčšmi v to miesto, kde visela tanistra. Schrapšťalo to v nej znovu, ani čo by štvrtník orechov bol v zuboch roztkol. Krt sa horko-tážko pozbieral a krívajúc poberal sa pomaly k vyšnému domu. Za každým krokom hrklo mu v tanistre ani židovi, čo skupúva kosti.

„No, tu je môj dom! I nové vráta sú tu. Ale akosi prešiel vyše Trnkovho a Trnkov niže môjho. Počkejte, ako voda tečie, to je najistejšie. Nuž keď ideme do Čepiaroviec, ideme najprv popri mojom, a keď do Mrhanova, popri Trnkovom.

Ba nie, prv popri Trnkovom a len tak popri mojom. Ale čo, ten bol Trnkov a toto je môj. Ale či naozaj? Veď tu sa ani nesvieti, a moja Eva by nesvietila! To by bolo! Akokoľvek, tento dom je nie môj. Ja sa mu nepriznávam. Čo sa len od rána v týchto Adamovciach porobilo? Domy akosi popreskakovali. Ale zavolám do izby, povedia mi, či sú.“

A Krt zaklopal na tmavom obloku a zavolať na spiacich:

„Hej, počujete, máte muža doma?“

Rozospatá Eva, nemôžuc sa chytro prebrať, odvetila:

„Hej!“

„Veď povedám, že to nie môj dom. Tu majú muža doma. A ja či som muž? Odkiaľ? Iba ak by som sa do druhej dediny zatáral. Ach, božemôj, čiže som? Ak mám čugaňu, Krt som, a ak palicu, Trnka som. Ale ja som predsa len Adam Krt, kapčiar z Adamoviec. Ale nezaškodí, keď sa opýtam ešte raz.“

A Krt ešte raz zaklopal na oblok a zavolať do tmavej izby:

„Ale naozaj vám je doma?“

Z izby ešte raz ozvalo sa:

„Hej!“

Adam začal sa už pratať od obloku, bojac sa, že ho ešte ubijú, keď im sen kazí; keď v pitvornom plechu zaškrípel kľúč. Eva sa už spamätala, že muža nemá doma, i šla mu otvoriť. Keď prišla až k nemu, nachýli sa k nej, prizierajúc sa jej pilne do tváre, akoby ju nemohol poznať. V tej neistote pýta sa jej:

„Ktože ste?“

„Ak chceš, sa ma mnoho nevyptuj! Ja viem, kto som; ale ty si zas dobral, že ani už nevieš, či si.“

„Oj, už som ťa po anjelskom hlase poznal, že si to ty: moja starička.“

„Len pod' dnu, tulák, veď ma ty i po metle poznáš, že som to ja.“

„No-no-no! Len nebuď taká chytrá do bitky. I ja radšej dávam, než beriem.“

Vošli do izby. Krt ledva sňal čapicu; hlava sa mu uchlpila ako šop. Každý vlas trčal osobitne. Potočil sa raz-dva a ustatý, s tanistrou i v halene zavalil sa na lavicu k stolu.

Eva od jedu osinela ako šata. Skočí k mužovi, zodeje mu halenu a pozerá do jeho tváre.

„No, ale si hodný ako kšu. Veď ty, človeče, petrolejom smrdíš!“

Muž sa pekne na ňu usmial. No bolo na nej poznať, ako nedobre jej padá hľadieť naň. On odpovedal:

„Čo nosím, musím tým aj smrdieť. Ale aj izba smrdí vápnom a mazivom. Fuj.“

Neuspokojená týmto vysvetlením, odväzuje mu frumbie a sníma tanistru dolu. Pozrie dnu, no okrem pár papierikov a hĺby črepov nevidí tam nič. Adam jej vezme z ruky tanistru a pozerá do nej. Vytiahne ť nej masťný papier, v ktorom je čosi zakrútené. To je marcipán, omastený petrolejom a rybím tukom. Krt chce ním začať, aby ženu udobril.

„Vidíš, Eva, ty na mňa kričíš nič po nič. Ja som ti nikdy ešte neublížil, ale vždy na rukách nosil. Aj teraz som ti kúpil marcipán. Na, vezmi!“

A podáva jej už z papiera vykrútené čosi, čo bolo rozmäknuté.

„To si ty zjedz. Veď smrdí fištránom.“

„Ale tebe dnes akosi všetko smrdí, tu petrolejom, tu fištránom. Do marcipánov len nelejú fištrán! Len zavoňaj, ako vonia pieprom.“

Krt hľadá v tanistre i srdce. No nikde ho niet. Na samom dne jest pár omrvíniek z neho. I chváli sa jej:

„Žena, i srdce som ti kúpil. A to aké: so zrkadlom!“

Miesto srdca vytiahol bryndzu v masťnom papieri zavinutú.

„Tu je bryndza na zaliepance!“

„Ale ty sám si ich budeš jesť. Ja veru nie!“

A vytrhla mu tanistru z ruky. Obzerá bryndzu, no smrdí petrolejom. Rozhnevaná sťa fúria hodila sa k nemu, jej prsty lietali a mihali sa mu popred oči. Adam nachýlil hlavu a zažmúril oči, čakajúc, kedy mu na hlavu jej dlaň dopadne. No Eva neurobila mu nič, len prehrebá v tanistre a vyťahuje zbytky potlčených flášiek a nakúpeného tovaru. Horké slzy kanú jej lícami. Na muža ani len nepozrie, lebo ak by to urobila, vzkypela by v nej krv a bolo by s ním zle.

Dlhá cesta, prekonané námahy, nemierne užitý nápoj a náhla premena náteplia dotkli sa Krta mocne, takže upadal pomaly v ťažký sen. A preto čo by koľko žena kričala, on z toho nerozumie nič, len z polosna zamumle pod nosom pár nesúvislých slov. Mihalnice sú ako z olova, zaťaželi jedna na druhú, a milý Krt odfukuje si už, ani čo by ho bol ukolísal. Nevyzlečený vyvalí sa na lavicu za stôl a chrápe, ani čo by drapačky driapali. Zarmútená Eva tiež zadusila svetlo a ľahla si. No dlho roj nepokojných a trápnych myšlienok zaháňal žiadúci sen

z jej oka. Konečne nado dňom čosi zasnula, ale i to bol sen viac unavujúci než občerstvenie poskytujúci.

Bolože dobre Krtovi, kým snil. Zabudol na všetky neresti a biedy svojho života. Veru by nedbal, čo by mohol do súdneho dňa takto za stolom ležať a také milé snívať. Veď sa mu prisnilo, že jalovica je tu a že ju sám dovedol domov. Ešte keď sa prebudil, držal päšť mocne zavretú, aby sa mu z nej nevytrhla. Snívalo sa mu, že fľašky sú celé a všetok tovar v poriadku. Slovom, Krt, kým snil, bol ako v nebi. Ešte i keď sa prebudil a videl Evu už sedieť pri stole a priasť, uspokojený sám so sebou usmieval sa na ňu. No trhol sa na tvrdej lavici, vidiac na žrdke zavesenú včerajšiu tanistru s veľkým mastným fľakom a na stole paklíky včera kúpených a potom umačkaných drobností. A keď teraz už pozrel lepšie na Evu a jej do červená vyplakané oči a smutnú tvár: verte mi, smiechoty mu prešli, ba šlo i jemu skoro do plaču. Lutoval úprimne všetky včerajšie priestupky svoje, sám sebe nadával v duchu do ožranov a naničhodníkov a dva razy sa pošepky zaprisahal, že nikdy viac rozoliš piť nebude, a čo by ho celá rieka tiekla. Ale čo mu to už dnes osoží? Či si za to kúpi čo i len zápalky, nieto jalovicu? Svedomie mu správne vytykalo, že včera ráno mal si to predsavzať a vykonať.

Rozmýšľal, ako by mohol ženinej kázni ujsť. Utíšil sa za stolom, nechcejúc vyjaviť, že je už hore. No zaspáť nemožno. Čo Eva raz vzdychla, to ho zakaždým bodlo, akoby ho bol ovad uštipol. Neopovážil sa ani údom pohnúť, hoci holá lavica dosť ho omínila. Tak sa cítil, akoby ležal v trní. Ani len nedýchol hlasito, aby neobrátil na seba pozornosť ženinu.

Adama prešiel mráz, lebo Eva šibla už raz okom za stôl, chcjejúc snád presvedčiť sa, či jarmočník ešte spí. Jeho predtým otvorené oči bleskorýchle zapreli sa a tvár, ako len možno, je vážna a spokojná. Od týchto čias neopovážil sa otvoriť oči, bojac sa, že Eva zbadá jeho bdenie a začne mu čítať lekciu. So zavretými očami vzdychá sám sebe:

„Bože, bože, čo som to porobil! Achach, ako pozriem Eve do očí? Čo len fľašky a hrnček, to je ešte málo, ale tridsaťtri zlatiek a oldomáše! Ach, ja som do kúpy nešťastný, mne nehodno po jarmokoch chodiť. Raz kúpim starú kravu, raz ukradnutú jalovicu. Veď som ja zasial peniažky! Ja, troviteľ naničhodný, sprostý ako obuch! Ale ja utečiem, pôjdem v kraj sveta, nech potom v Adamovciach šije kapce, kto chce. Keby len Eva vymkla nohu z izby, ale tu sedí.“

A Eva sedí a pilne pradie. Lecikedy utrie si slzu, ktorá sa jej po istých prestávkach z oka derie.

„Ach, ako plače, nebožiatko! A ešte ani o jalovici ani o oldomáši nevie. Ó, ja biedny človek, ako jej to vypoviem? Čo jej poviem, keď bude peniaze pýtať? Ja sa pominiem od žiaľu.“

No Adam nemohol tiež do večera ležať. Hodiny ukazujú štvrtú, treba už vstať. Dvíha sa teda; najprv, pravda, ťažkú, ubolenú hlavu. Čo len hlava, bez tej by sa obišiel, ale peniažky!

Chytrý sa obliekol, kľakol k stolu a nábožne sa modlí. Nikdy mu modlitba tak zo srdca neprýštila ako dnes; prosí z neba pomoc v tejto veľkej biede. Modlí sa dlho—dlho, skoro dva razy toľko ako inokedy, len aby zvalu odtisol. No ani modliť nemohol sa do večera, vstal od stola a bral sa do práce. Riadna ranná práca jeho bývala: švábku škrabať. Inokedy, pravda, kým sa chytil do toho, mohol by bol i desať ráz naškrabať; musel sa vše aspoň tridsať ráz vytrahať a tridsať ráz zaziavať, akoby bol chcel tú naškrabanú švábku i s opálkou zjesť. Eva sa ho vše natisla do tej práce ako nadutý mechúr do vody. No dnes nemusela mu ani slovom rozkazovať, lebo sám od seba chytil sa do práce. Inokedy musela mu navyberať čo najväčšej švábky, len aby sa s tým nemilým škrabaním čím skôr odbavil. Dnes navyberal si samého drobizgu a pokorne sadol na nizučký stolček. Škrabe pekne, dočista; vyberá i z jamiek, len aby Eva bola s ním spokojná a nemala príčinu zadrapiť sa doň.

A ona len pradie a pradie, ani len nepozrie na muža. No Adam vie, že neujde jej jazyku, že Eva už len nad tým premýšľa, ako začať harmatanec. Aby sa kázeň odtisla, začal spievať rannú pieseň. Inokedy i Eva chytila sa a obom to išlo lepšie než samému Krtovi, ktorý má aj tak mizerný, zachrípnutý hlas. No dnes ona mlčí ako ryba a sedí ticho ako krapeň na panvici. A tak milý Krt spieva a zaťahuje si sám a sám, len lecikedy kohút z pánta jedným kikirikí zamieša sa mu do remesla. Švábky je už dosť, treba rozložiť oheň a k nemu panvu pristaviť. To všetko vykonal Adam sám. I piesne mu vyšli, lebo viac ich už nevedel naspamäť. Sadne k stolu — práve proti žene — a chytí sa prišávať opäť na jeden už ináč vyhotovený kapec. Na škrabaninu pripievané dratvy zručne si preťahuje.

Eve je už slovo na jazyku; len nevie, ako má začať. Krt previnil včera toľko, že ťažko je vynájsť najťažší priestupok. Keby bol jedno previnil, iste by sa už bolo sprášilo na ňom.

Krt trpezlivo čaká začiatok. Čím ona väčšmi s kázňou odľahuje, tým väčší strach zmocňuje sa ho, lebo vie, že tým ostrejšia bude ona.

Tak nadišiel konečne smutný okamžik. Eva začala, ale len s otázkou.

„Šiel si len sám z jarmoku?“

Muž ochotne odpovedá:

„Hej, sám ako palec; ani živej duše nešlo so mnou.“

„To verím, lebo všetci poriadni ľudia za vidna sa poberajú z jarmoku a netúlajú sa po nociach ako ty. Noc má svoju moc.“

Krt ako napravený hriešnik povzdychol zhlboka.

„Povedz mi, človeče,“ pokračovala Eva, „čo si tam robil do polnoci?“

„Ja som sa pobral ešte za vidna, ale...“ Eva nedala mu dopovedať, skočiac mu do reči:

„Nepleť, synku! Ešte vraj za vidna! To ti dosiaľ nevyšumelo z hlavy, keď tak pletieš? On sa pobral za vidna!“

„Nuž dosť dobre sa už bolo zmrklo, keď som sa hýbal. Bol by som včasnšie prišiel, ale ma máta.“

„Ó, to verím; keď tak doberieš, potom už hlava voľky-nevoľky máta.“

„Nie veru, stará. Ale uver mi, že ma bezhlavá žena tam pri víbe máta. Keď prišla ku mne a hodila sa mi na kolená, ja som ju čugaňou udrel a ona hneď premenila sa vo psa.“

„Žena premeniť sa vo psa! Braček, nepleť také hlúposti!“

„No, to bolo tak, či veríš, či neveríš. Ja som od strachu padol do bútlavej víby a pobil som hrnce i fľašky.“

„Nemysli, že ja ešte raz budem kupovať bryndzu a med,“ vyhrážala mu Eva.

„Na Hody budeš jesť pečenú šváбку miesto opekancov, a to nie z misky, ale z vahana. Lebo ty nie si hoden, aby ti poriadna žena predložila misku!“

„No to nebude ešte veľká pokuta,“ pomyslel si Adam a pokorne doložil: „Ja nedbám; mne môžeš dať, ak chceš, len slánú vodu chlípať, ale seba musíš navariť poriadneho jedla.“

Tým sa chcel žene trochu zalíškať. No Eva, akoby to ani nebola počula, opýtala sa ho:

„A kde sú peniaze? Ešte mi ani len nepovedal, čo kúpil, čo predal! Povedz, tak robí poriadny muž?“

Adam zbledol a trhol sa pri tejto otázke, akoby sa mu bol niekto vreda týkal. Povzdychol si zhlboka.

„Čože vzdycháš? Čo ti je? Hej, ja už vidím, že si čosi s peniazmi porobil.“
„Peniaze s mešcom boli položené v tanistre, musela si ich už tam nájsť.“

„Mešec som našla, ale peniaze som nepozerala, lebo chcem od teba počuť, čo a ako je.“

„Za kapce som utŕžil štyridsať rýnskych a z domu som vzal stopäťadvadsať.“
„Kolko si z nich prepil?“

„Kúpil som jalovicu.“

„Jalovicu! Nuž a kdeže je? Veď si nedoviedol nič!“

Krt miesto odpovede chytil sa do otvárania mešca.

„No, kde je jalovica, há?“

Krt vzdychol zhlboka, akoby chcel zo srdca zhodiť bremä, ktoré ho tlačilo.
Prestrašená Eva netušila nič dobrého z týchto častých vzdychov. Pýta sa muža:

„Bože, čo vzdycháš? Čo sa ti stalo? Adam, veď ty plačeš?! Kde je jalovica? Povedz!“

Krtovi sa hrdlo zúžilo, že ledva mohol prejsť cezeň zvuk. Hrdúsilo ho tam, takže slová len trasúcim, úryvkovitým hlasom drali sa z neho; konečne vyriekol:

„Zhynula.“

„Zhynula!“

„Zhynula.“ „Kde?“

„Na jarmoku, v Mrhanove.“

„Z ruky ti ju ukradli!“

„Kým sme sa jednali, ktosi ju z obločnice odviazal.“

„Bože, bože, moje mozole sú tam! On ide do krčmy a jalovicu nechá von naverím boha.“ A Eva zalamovala rukami. No zvedavosť prevládla jej žiaľ i hnev a pýta sa ho:

„A od koho si ju kúpil?“

„Od Trnku.“

„Od koho? Od Trnku? Či sa nebojíš boha toto slovo na lačno vypustiť z úst?“

„Veď tak ma aj potrestal pánboh!“

„Kde si sa zišiel s ním?“

„Keď som išiel z rínku.“

„On ti ponúkol kúpu?“

„Nie, ja som sa mu prihovril. Vieš, že ja dlho nedržím hnev.“

„Mernô ste pili? Šak hej?“

Krt neodpovedal, oči sklopil k zemi. Od hanby nemohol na jej tvár pozrieť. Žena pokračovala:

„Oj, sto rás som povedala, že pri pálenke nemôže sa nikdy dobre robiť. Preto som ťa včera ráno tak prosila, aby si nikde nepil. Ale tebe je všetko darmo! Z dobrej rady sa vysmeješ, z vlastnej škody nezmúdraješ. Tebe hovoriť a hrach na stenu sypať je všetko jedno.“

„Nebolo tej pijatiky toľko, ako si ty myslíš; len mi zaškodilo.“

„Akonáhle niečo zaškodí, už ho bolo mnoho. Keby si bol na raňajšom prislal, mohol si tohto minúť. Koľko si vyplatil za jalovicu?“

„Tridsať...“ Tu Adam pokašlal, rozmýšľajúc, či pravdu povedať, a či Evu oklamať. Konečne doložil: „Tridsaťpäť zlatých.“

„Tridsaťpäť zlatých! Ako čo by to dolu vodou pustil, akoby to na smetisko vyhodil! Dal si mu teda tridsaťpäť?“

Eva pri tejto otázke prísne pozerala do mužovej tváre, ktorá bola bledá ako stena. No muž zaluhala ešte raz: „Tridsaťpäť.“

„Sem ostatné peniaze!“

Adam číta peniažky na stôl. Prevracia meštek naopak i na líce, aby videla, že si nenecháva nič. Vyčítal na stôl tridsať zlatých i desať grajciarov. Žena, zhrnúc peniažky do meštek a schovajúc ho do svojej kešene, podáva mužovi od včerajška petrolejom zafúľaný kožuštek, rozkazujúc mu:

„Obleč sa! Ber halenu, čiapku a palicu! Neukážeš sa v dome, kým nedovedieš jalovicu. Von!“

Chudák Krt odel sa, stiahol čapicu na uši a rukavice na ruky, zavesil čugaňu na lakeť a poberá sa von. Vo dverách povedá:

„Žena, dobre sa maj! Už ma viac neuvidíš.“

Rozhnevaná Eva ani len nepozrela v jeho stranu. Len počula, keď v tmavom pitvore hrubým, no plačlivým hlasom zakvílil, že ho vyhánajú z domu o hlade, o smäde, bez grajciara. Na dvore sa práve brieždilo a Eva pozrela za ním na cestu a videla, ako si utiera oči hrubou pletenou rukavicou.

V Krtovie dome nastalo ticho. Eva tíško pri ohnisku plakala: veď všetko v dome upomínalo ju na žiaľ a stratu.

Muž ľahkomyselný, ona opustená.

Keď sa rozvidnilo, nové vráta u Krtov zavzrgali. Eva skočí k obloku, pozrie na dvor a zhikne od radosti. To, čo tam vidí, teší ju nesmierne a pudí od nej bôľ a žiaľ. Sused Trnka z polootvorených dverí zavolať do izby:

„Kmotre, jalovica ju tu! Bodajže sa chovala! Poďte si ju uviazať!“

Kmotor sa Trnkovi neohlásil, ale Eva sotva tri skoky urobila cez izbu, už bola na dvore. Jalovicu priviazali, obriadili a museli i Trnkovci vojsť do izby, lebo Eva na dvore sa už s nimi pomerila.

„Hej, čiže sme už dávno neboli tu!“ ozvala sa kmotra, vstúpiac do Krtovie izby.

„Sadniteže si, sadnite!“ a Eva ometala lavice pre vzácných hostí.

„Hej, zlú som ja mal noc! Iba o jalovici sa mi plietlo. A kmotor, viem, že ešte horšiu. Ale kde je kmotor?“ opytuje sa Trnka.

„Kmotor mal i ráno zlé, lebo dostal. Ktovie, kde chodí; musel ísť jalovicu hľadať. Ale kde ste ju vy tak chytro našli? Povedzteže, povedzte!“ prosí ich Eva Krtovie.

Trnkuľa povedá:

„Ja som včera z jarmoku môjho muža i s jalovicou poslala vopred, lebo som si mala ešte jedno-druhé kúpiť. Ale ten zišiel sa akosi s kmotrom, jalovicu uviazali o krčmovú obločnicu a vošli dnu. Keď som si všetko potrebné — ako to pri týchto sviatkoch býva — pokúpila, poberala som sa hore Mrhanovom domov. Idem popri krčme, i akoby sto hromov do mňa udrelo, tak som sa nahnevala, vidiac, že tam stojí moja jalovica. Vojdem dnu, nájdem muža s kmotrom; nahnevalo ma to ešte väčšmi, lebo som sa nazdala, že mernô pijú. Volám ich domov, no tí nechcú sa ani pohnúť: odišla som sama. No jalovice mi bolo ľúto; nebožiatko hovädo veru neprerečie, ani sa nepožaluje, čo mu chybí. A tá sa už triasla od zimy. Pojala som ju teda domov a uviazala do maštale. Muž večer prišiel potrundžený, nevedel o svete ničoho nič, až teraz ráno keď mi začne čítať tridsať zlatých, čo bol včera za jalovicu dostal.“

„Tridsaťpäť,“ opravovala ju Eva Krtová.

„Akých? Rovných tridsať,“ povedá Trnková.

„No, čo je už ako, môj muž zaplatil tridsaťpäť zlatých,“ dotvrdovala Eva.

„Ale ja som prijal len tridsať,“ osvedčoval sa Trnka.

„Preto si ma ty nechcel do Krtov pustiť! Báš si sa, že sa s kmotrou dohovorím a vyzviem tvoj klam. Kde si podel piatku? No, povedz! Daj sem! No, povedzte, kmotra, či možno s takýmito oplanmi vyjsť? Aby ho žena vždy na povrázku vodila; ak ho len popustí, už urobí škodu.“

„A var si ju ty vychovala, sečku jej rezala, vodu nosila? Som sa dost

nenatrápil s ňou? A teraz by nesmel z nej ani srsti vidieť? Na, tu je zlatka, dostal som tridsaťjeden zlatých, viac ani pol grajciara.“

Trnka vyhodil z mešca jeden strieborný zlatník. Jeho žena začala ďalej:

„Aha, zlatka je už tu, a tú si chcel nechať; súd'te, len súd'te! Sem štyri zlatky, ani grajciara ti z nich nenechám. Veru to, aby si ich cez hrdlo prehnal. Ja mám dať tu na soľ, tu na porciu; človek nezná, kde prv plátať, a on si chce štyri zlatky schovať! Božemôj, štyri zlatky, toľký groš, miera pšenice za to! Keby to štyri šestáky, ale i to je moc, štyri šestáky! To tiež hodný peniaz! Ja sa nepohnem, kým nedáš všetky štyri.“

Sused Trnka bol v úzkom. Už vedel, že darmo sa žene vykrúca. Držala ho ani v kliešťach, nevedel si rady; vyznal teda:

„Dostal som tridsaťdva, a to verte; viac ani len toľko, čo by mucha na krídle uniesla. Z toho som musel platiť i oldomáš, a tak mi zvýšili len dva šestáky.“

„I tie sem daj! Dva šestáky, a tebe! To akoby ich človek do vody hodil. Či ty znáš, čo sú dva šestáky, na čo je to? Budeš sa s nimi ako dieťa zabávať, vložíš ich do úst a prehltnáš. Sem ich daj, budú mi na soľ!“

Trnka sa nahneval, siahol do mešca. V tom slamenom hneve sa pomýlil, lebo miesto dvojšestáka vytiahol zlatník, a omyl len vtedy zbadal, keď zlatník na stole zacvendžal. Na ženu zavolať surovým hlasom:

„Na, tu máš, rob s ním, čo chceš! Ja už nemám ani grajciara!“

„Pozrite ho, ľudia boží, veď je to zlatník! Hahaha! Veru si mi pochodil. Verí sa, že nemá len dvojšesták, a teraz miesto neho vytiahne zlatník!“

Trnka bol bez všetkej vôle. Vyhodil i tretiu zlatku.

„Na, tu ti je ešte jeden, a ostatný. Nechcem mať z toho ani špetky. Ale ak z tých peňazí stovíš len márnny grajciar, dám ťa ako márnnotratnicu s trúbou po dedine vodiť. A vy, kmotra, nemyslíte si, že som ja opitý. Ja som dostal len tridsaťtri zlatiek, a že som ich už oddal mojej žene, budete mi svedkom. A ty, Eva,“ obrátil sa k žene, „vyplatíš Jakuba, dáš mu tri zlatky. Tie som chcel dať jemu, lebo nechcem byť nikomu dlžen.“

Trnka, obrátiac sa ku Krtovej, pýta sa:

„Kam odišiel kmotra? Chudák, chudák!“

„Jalovicu hľadá; ani nič nejedol ráno, o hlade sa pobral,“ odpovedá Eva, no zatajila, že ho ona vyhnala.

„Kmotra, je to po kresťansky? Muža vyprášiť z domu, a to na lačný žalúdok!“

42 Rysavá jalovica

„Oj, má on, má. Nebojte sa, veď si nechal dve zlatky z jalovice. Mne povedal, že dal tridsaťpäť za ňu.“

„A z čoho vám oddával peniaze?“

„Z mešca.“

„No, inde nemal ani grajciara. Ja som videl, keď všetky peniaze doň zhrnul. Tie dve zlatky minul pri minulom oldomáši, aj so mnou pri mernom.“

Trnka vyrozprával Eve, ako jej muž pochodil so Šmálkom.

Krtová sa zamyslela. Lutovala muža, že ho tak ukrutne vyhnala. Trnka sa pýta: „A bol smutný, keď odchodil?“

Krtová vyznala, že plakal a že povedal, že sa viac nevráti.

„Nuž tak! Najlepšie! Nech gazda ide preč z domu pre jednu srst'. Nech sa muž ide pásť. Či neviete, že kmotor je lútoštvivý? A ak si niečo urobí?“

Trnková sa zamiešala do reči:

„Hej, ale sa zastávajú! Dobrí kamaráti, jeden druhému nepokazí. Hja, vrana vrane oko nevykole.“

Krtová začala sa o muža omýšľať; bála sa, že si niečo urobí. Konečne obráti sa ku kmotrovi:

„Choďte za mojím; vyhládajte ho a povedzte mu, že jalovica je tu. Nech sa len vráti domov a bude zas dobre.“

„To i bez rozkazu urobím, aby sa moja žena presvedčila, že som len tridsaťtri za jalovicu dostal. U mňa sú kone už na chomútoch. Dobre sa majte, idem!“

A Trnka aj tak urobil. Zamieril kroky svoje do Mrhanova, hľadal ho ako ihlu: no Krta nič a nič.

Trnková bola celý deň u Krtovej na priadkach. Obe čakali mužov. Prišiel večer, nedočkali ani posla, ani osla, ani nič.

V druhý deň Trnková pribehla povedať kmotre, že sa Trnka len neskoro v noci vrátil, ale jej muža nikde nenašiel. Dnes ešte za tmy odišiel ho hľadať.

Obom kmotrám tento deň pomaly plynul. Ledva sa domodlili večera. Na mraku prišiel Trnka bez Krta.

V tretí deň zase chytil sa do hľadania. Pochodil všetky okolité dediny, no večer nedoviedol sebou kmotra. To bolo práve deň pred Luciou.

V nasledujúci deň chodil Trnka po okolitých dedinách, pochodil všetky krčmy i gazdovské domy, vyspytoval sa ľudí, či nevideli takého a takého malého chlapa s čugaňou v ruke, s krivou nohou, dlhým nosom a bez zubov; ukazoval im, aká je jeho chôdza, ako napáda na jednu nohu a ľavou rukou zametá.

Ludia sa smiali, že takú potvoru nikdy ešte nevideli, a prosili Trnku, aby im ho doviedol, ak ho niekde nájde, že by sa naň poďávať mohli. No Krta nič a nič, akoby bol vliezol do zeme.

Eva celý deň plakala nad strateným Adamom svojím; ale úfajúc, že predsa len príde, každý deň navarila mu sladkej hriatej. Trnkovi sa veru uhovelo: on ju vše miesto kmotra vypil, keď sa samotný z cesty vrátil. Eva v Luciu večer ani kmotre nedala sa potešiť. Trnka jej už nevyčítaval, že zahнала muža, vidiac, ako tá chudinka i beztak sa zožiera preňho. Kmotor Trnka sprvu chválil Krta, že sa žene svojej tak prekryl, ba i sám si umienil niekedy svojej Eve tak strachu nahnať; no o toľkodennom márnom hľadaní dnes pevne verí, že kmotor už nežije.

V dedine rozličné chýry kolovali o stratenom Krtovi. Ženy na priadkach len o ňom sa zhovárali. Jedna povie:

„Čert ho uchytil, že tesné kapce strihal.“

„Pamätajte, ten nezíde dobrým koncom zo sveta, lebo bol na nápoj úlipný,“ vravela iná.

Vtom vietor zatriasol oknami, až zahrkotali; totka Rapavie ohlási sa z prípecka:

„Počujte len, ako vietor duje! Ktosi sa obesil.“

„Obesil, obesil! Akiste Krt,“ dosvedčil jej svák Adam Rapavý, smrknúc tľapkavým nosom svojím.

„Ktože nám bude kapce šiť?“ nadhodila totka Rapavie; bála sa o Krta, lebo od troch rokov mu je za kapce dlžná.

Starý Adam, jej muž, dosvedčil jej:

„Šiť, a tak lacno ako on! A ten i pozhovel človeku, keď nemal hneď hotových.“

„Nech teraz už tá jeho veľkomožná šije,“ poznamenala jedna nevesta.

„Neviem, ako sa jej bude bez neho gazdovať. Viem, nebude nosiť široké ako šindol' čepce a na nich červené ako plameň stužky,“ doložila Eva spod zvonice.

„Ale sa aj mazne za ním. Nuž teraz už veru môže si vyplakať oči, keď ho raz vyhnala! Už ho nevyplače, a čo by ho nechtami hrabala zo zeme. Už je darmo!“ hovorí Eva Štítomdotoka, ktorá sa hnevala na Krtovu, že kedysi jej bola Krta predchytla.

„Ale čert ho vezme! Zlá zelina nevyhynie. Nenazdáme sa, keď zdakadiaľ prikvitne. Hoci je len ako päšť, ale figliar od koreňa; nikdy pravdou nedýchne, len na samých figľ'och žije,“ rozhodol a dokončil hádku Adam Vrčňaň.

Škoda Krta, preškoda! Kmotor ho už i po horách hľadal, že ak by sa bol zmámil; no hľadaj-nehľadaj, Krta len nič a nič. Trnka sa škrabe za ušami, len sebe dávajúc príčinu. Horekoval si: „Och, keby som mu len bol vrátil tie peniaze v Mrhanove, mohli sme tohto všetkého minúť!“

No horšie sa držala Krtova žena. Chodila po dome ako po trapiech a nariekala za ním ako na surmách. Ani kúpená jalovica nechcela privyknuť, každý deň bľáčala. Eva šla do maštale a oprúc sa o drabinu, nariekala za mužom. Krtova tanistra, už opratá a vysušená, visela na žrdke. Hej, dala by Eva stovku, keby sa tak teraz vrátil. Ba všetko imanie by vďačne preň oželela. Už vychvaľuje ho i pred ľuďmi, aký to bol gazda, takto a takto. No Krta nič a nič. Smutne visí šidlo i s dratvou zabodnuté do trámu pod povalou. Pri ňom zavesené veľké nožnice tiež zvlhli a zhrdzaveli, akoby od žiaľu, že nemajú gazdu, ktorý ich každodenne užíval. Ba i staré hodiny zastali, lebo niet toho, kto by ich chůtkam a vrtochom tak rozumel ako gazda Krt. Eva pokúsila sa natiahnuť ich, no retiazka od pondusa založila sa na ktorési koliesko, a hodiny nedajbože pohnúť. V izbe všetko smutné; nepočuť buchot mlatčeka, ktorým Krt nabíjal kopytko na kapec. Keď Eva pozrie na tie veci, slzy ju zalejú a potom len plače a plače.

A akože by neplakala? Pozajtre sú už Hody, a muža nič a nič. Už vylúčila i ostatnú nádej, že by ho kedy videla. Vyše týždňa ho už hľadajú, a nemôžu nájsť. Každý človek, čo ako zďaleka, aspoň na tie Hody tiahne sa domov. Keby on žil, iste by i on už bol prišiel. O seba ona nedbá nič, ku sviatkom nehotuje sa ničím, neobzrie sa o žiadnu vec. Veď ona nemusí mať na Hody zaliepance a parády, keď je len samotná; jej i pečená švábka dostačí.

Trnka ešte vždy chodí po okolitých dedinách a mestách; už toto tretí deň, čo zas ani do domu nenazrel. No Eva neúfa už v návrat mužov. Veď kdeže by sa aj vzal? Ten už niekde zamrzol, tam ho sneh zavial; iba v jar, keď skopnie, nájdu miesto jej Krta zamrznutú krkošku. Už i v noci pletie sa jej s ním. Predstaví sa jej čo mŕtvola s obmrznutými údmi a s vyďobanými očami. Ona sa strhne, prebudí a začne za ním vykladať, a to potom trvá až do božieho večera.

Dnes po iných domoch hotujú sa už k Štedrému dňu. Chlapi rúbu drevo, režu sečku; ženy obstarávajú múku na zajtrajšie pečenie. Len Eva mlčí, ani len neobzrie sa o nič; ide do maštale, tam sa vypláče — to jej dnešná ranná robota. Príduc do izby, vyloží pred seba mužov kabát a vykladá nad ním:

„Ach, kabát, kabát! Veru kabát: či ťa bude kedy môj Krt nosiť? Čo som

ho vyhnala! Môj dobrý, drahý Adam! Bože, bože, už sa zmámil alebo zamrzol! Neborák Krt, ach môj milý Adam!“ A zalamovala rukami nad kabátom.

„Eva, žena: čo ti je? Hej, tu som, tu!“

Do izby vkotúľal sa Adam Krt, držiac v ruke čugaňu, na rukách hrubé rukavice o dvoch palúchoch. Eva myslí, že sa jej to sníva; nemôže to byť púhy sen, lebo za Adamom vošiel aj kmotor Trnka.

„Kmotra, vidíte, že som ho našiel! Nepovedal som vám: reku, pamätajte, že vám ho dovediem, a dovedol som ho.“

„A kdeže bol?“

„Tajaj, kmotrička, bolo to na krajsvete, pri samučkej Trantárii. Tam v jednej hore je veľká píla, už tam bol vstúpil do roboty. Hej, kmotre, ale sa tam len napili tých dosák! A to vám, kmotrička, tými doskami obíjajú kraj Trantárie, aby sa zem neušustla.“

Eva nepočúvala veľmi Trnkové smiechoty, lebo dosiaľ nemohla od divu, že sa Adam vrátil. Pánboh vie ako, dosť na tom: Eva Trnková akosi zavoňala ich príchod. Hoci má zápražku na panvici, predsa v pravý čas dobehla. Čo tam po zápražke, však celý svet nezhorí, ak ona zhorí! No pri všetkej radosti nemohla sa zdržať, aby kmotrovi nenapovedala:

„Kmotre, či to tak robia? Há? Utečť, ženu i dom nechať, a ani len u kmotra sa neohlásiť! Ej, ej, nebola by sa tomu od vás pozdala.“

„Žena, mlč! Vidíš, i ja ti takto utečiem, ak ešte raz začneš odo mňa tak vystíhať peniaze ako po mrhanovskom jarmoku. V píle, kde bol kmotor, veru dobre platia.“

Kmotre Trnkovie zišlo len teraz na um Krta sa opýtať:

„Ale, kmotorko, povedzte mi, koľko ste dali za jalovicu?“

„Triatridsať,“ znela odpoveď.

Krt obrátil sa k žene:

„Eva, tu máš peniaze, čo som vtedy zatajil. Tu sú dve zlatky, v píle som ich zarobil. Od týchto čias nikdy nik neuvidí ma piť. Vy budete svedkovia.“

„Ale na Hody, takej zohriatej...“ napomína mu Trnka.

„Nikdy, a čo by bola ako med!“ vrátil ho Krt, udrúc sa v prsia.

Trnkovci odišli a Krt sadol k žene a rozprával jej, čo zažil od svojho odchodu v tom širokom svete.

No kmotra Trnkovie nemohla toto všetko zdržať na jazyku. Vedieť, že Krt je doma, a nikomu to nepovedať, bol by pre ňu neodpustiteľný hriech. Zápražku

nechala zápražkou a bežala do Rapavých na priadky. Všetky tam zidené ženy híkali a híkali nad novinou, ktorú od Trnkovej počuli. Ba i starý gazda Adam, zapekajúc fajočku na kozube, prišiel o nový pipasár, lebo tak pilne počúval, že fajku v ohni zabudol.

Adam Vrčňaň s radosťou dodal:

„Povedal som, že mrcha zelina nevyhynie.“

Stará totka Rapavie, sediac na prípecku, tak sa trhla od divu nad počutou novinou, že vreteno jej z ruky vypadlo a za ním zletel i kužeľ, nadetý pačesmi. Ostatné ženy v podivení tak drgli stolcom, na ktorom sedeli, že sa hneď jedna noha na ňom zlomila.

A ako vypočuli všetko od a do zet, trochu pohovorili spolu, ale začal im už pupenec na jazyku rásť. Aby nedostali z toho chorobu, rozutekali sa po domoch a všade rozprávali o návrate Krtovom. O hodinu vedela to celá dedina. Celý deň sa len o tom rozprávalo; večer na priadkach už bolo počuť, že Trnka našiel svojho kmotra až tri dni chôdze za Trantáriou, že tam ľudia i strechy popradú, že je tam píla, čo pol hory naraz rozpíli, že Krt doniesol žene stovku, čo tam zarobil. Na Hody ľudia dívali sa v kostole naňho ako na nejakú morskú potvoru, a od tých čias zostal vážnym občanom v Adamovciach.

Ale on to uváženie i zaslúži, plniac verne sľub po návrate svojom urobený: nedotkne sa vôbec žiadneho nápoja, okrem vody.

A všetko mu ide ani po masle. Dnes už má štyri voly a oviec ako hmýru, že ani ovčiareň nestačí. A to je pravda; kto neverí, nech ide do Adamoviec a navštívi ho. Pravda, je to prid'aleko; kým by ste ta prišli, mnoho by ste krpcov podrali: preto žite tak ako náš drahý Adam Krt po mrhanovskom jarmoku, a sami na sebe skúsite, že to svätá pravda.